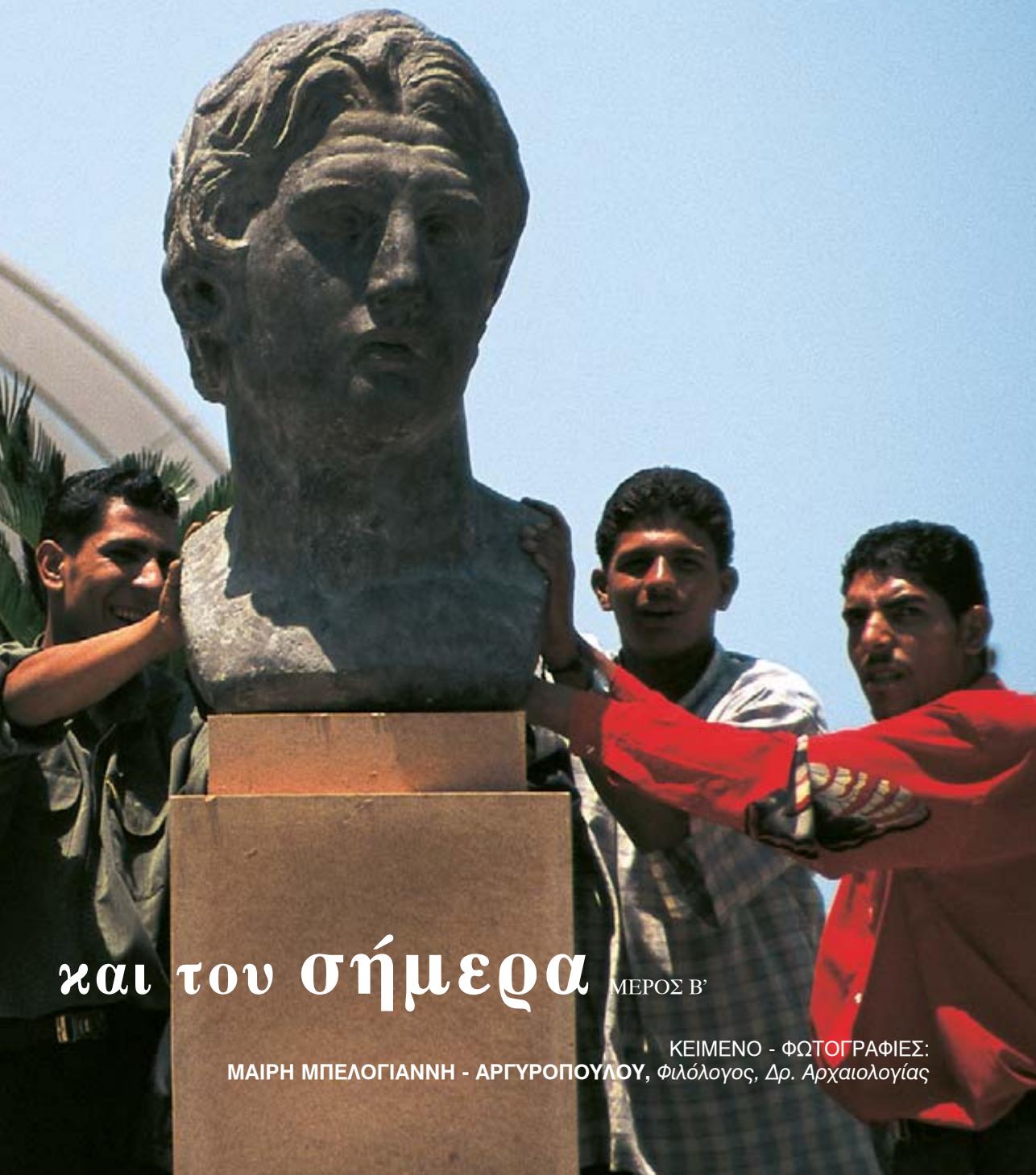

Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ του χθες, του Καβάφη

και τον σήμερα

ΜΕΡΟΣ Β'

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ:
ΜΑΙΡΗ ΜΠΕΛΟΓΙΑΝΝΗ - ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Φιλόλογος, Δρ. Αρχαιολογίας

**Εδώ ας σταθώ. Κι ας δω κ' εγώ την φύσιν λίγο.
Θάλασσας του πρωιού κι ανέφελου ουρανού
λαμπτρά μαβιά, και κίτρινη όχθη. Όλα
ωραία και μεγάλα φωτισμένα.**

(Κ. Καβάφη, Θάλασσα του πρωιού)

ΜΑΖΑΡΙΤΑ, ΣΩΤΕΡ, ΣΑΤΜΗΣ, Καμπ Σεζάρ,
Ιμπραϊμία, Σπόρτιγκ, Κλεοπάτρα, Σίντι
Γκάμπερ, Μουστάφα Κάμελ, Στάνλεϊ,
Ρούσντι, Μπούκλεϊ, Γκλιμενόπολο, Σίντι
Μπισρ ... Ονόματα εξωτικά που το καθένα αντιστοιχεί σ' ένα προάστιο και ταυτοχρόνως σε μια πλαξ. Μνήμες που φέρνουν δάκρυα προκαλεί το άκουσμα δόλων αυτών των ονομάτων σε Αλεξανδρινούς που εγκατέλειψαν την πόλη του κόσμου, όταν αυτή έγινε πόλη των Αιγυπτίων. Γιατί δόλες αυτές οι παραλίες ήταν μέρος της ζωής τους. Ήταν συνδεδεμένες άλλες με τα παιδικά τους χρόνια, άλλες με τα εφηβικά, άλλες με τα

πρώτα ερωτικά πάρτι, άλλες με τις ονειροπολήσεις κάτω από το αυτημένιο φως του φεγγαριού που ξάπλωνε και γέμιζε τη νερένια αγκαλιά της απέραντης Μεσογείου.

Μέσα από το αυτοκίνητο του Κλωντ που με μεταφέρει στη Μοντάζα, στον τεράστιο, υπέροχο κήπο, 14 χλμ. ανατολικά της Αλεξάνδρειας, προσπαθώ να δω πού τελειώνει η άμμος και πού αρχίζει η θάλασσα η γόνυσσα, που πλάνεψε κι εξακολουθεί να πλανεύει τους ονειροπόλους εραστές της περιπέτειας. Στάθηκε αδύνατο. Χιλιάδες ομπρέλες σε έντονα χρώματα μου έκρυβαν αυτό το τόσο ερωτικό σημείο.

Οδήγησα το βλέμμα μου στη θάλασσα. Στα ανοικτά. Εκεί που δεν φθάνουν οι Αιγύπτιοι, καθώς ελάχιστοι γνωρίζουν κολύμπι. Άλλα κι αυτοί που ξέρουν δεν ξανοίγονται, γιατί καθώς κολυμπούν με τα ρούχα, δεν μπορούν να κινηθούν ελεύθερα. Μάλιστα! Οι Αιγύπτιοι κολυμπούν με τα ρούχα στον 21ο αι.! Σεμνο-

πρέπεια ή μήπως σεμνοτυφία; Μάλλον το δεύτερο. Όταν τα υγρά ρούχα κολλάνε στο κορμί και προβάλλονται προκλητικά οι καπιτάλες, το θέαμα είναι περισσότερο από οιδήποτε ερεθιστικό.

Το αυτοκίνητο καταπίνει τα τελευταία χιλιόμετρα και το αεράκι που έρχεται από αριστερά κάνει το πνίξιμο από τις τερατώδεις πολυκατοικίες λιγότερο αισθητό. Σε λόγο περούμε έναν κομψό πύργο εισόδου, πληρώνουμε το εισιτήριο και μπαίνουμε στους **κήπους της Μοντάζας**. Μπαίνουμε στον παραδεισό ή για να ακριβολογούμε μπαίνουμε σε μια δάση. Θέλουμε δεν θέλουμε χαλαρώνουμε. Βοηθάνε σ' αυτό οι οισμές που ανακατεύονται ευχάριστα, τα χρώματα που συνδυάζονται ιδανικά και οι ήχοι που δεν ενοχλούν τα αυτιά.

Κατεβαίνω από το αυτοκίνητο και περπατώ στα πεντακάθαρα μονοπάτια με τα περιποιημένα δένδρα και τα φυτά. Η Μοντάζα ήταν και είναι το στολίδι της Αλεξάνδρειας. Η κομψή νότα σε μια συμφωνία του χάους! Γι'

Το ανάκτορο Χαρεμλίκ στη Μοντάζα αποτελεί σύμβολο της χλιδής, αλλά και της αλαζονικής συμπεριφοράς τόσο του βασιλιά Φουάντ Α' που το έκτισε το 1932 όσο και του βασιλιά Φαρούκ, ο οποίος όμως δεν το χάρηκε πολύ, γιατί αναγκάστηκε μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα του στρατηγού Μοχάμεντ Ναγκίμπ, να εγκαταλείψει την Αίγυπτο.

Ίδιας χρονικής περιόδου με τους τάφους του Ανφούσι είναι και οι τάφοι του Σάτμπι, μόνον που σ' αυτούς εδώ οι δωρικοί και ιωνικοί κίονες ακολουθούν το ελληνικό αρχιτεκτονικό ύφος κι όχι το αιγυπτιακό.

φοράς τόσο του Φουάντ όσο και του βασιλιά Φαρούκ. Μετά την επανάσταση που υποκίνησε το 1952 μια ομάδα αξιωματικών με αρχηγό το στρατηγό Μοχάμεντ Ναγκίμπ και την απομάκρυνση του Φαρούκ, το Χαρεμλίκι μετατράπηκε σε μουσείο, το οποίο όμως σήμερα μπορούν να το επισκέπτονται μόνον υψηλοί προσκεκλημένοι. Επειδή δεν ανήκω σ' αυτή την κατηγορία επισκεπτών, θαύμασα από μακριά το εντυπωσιακό αρχιτεκτονικά κτήριο που είναι εξαιρετικά συντηρημένο, ρούφηξα με απληστία τις μυρωδιές από τα ευωδιαστά άνθη και οδήγησα τα βήματά μου προς την έξοδο, όπου με περίμενε ο Κλωντ, για να με πάει σ' έναν άλλο κήπο, διαφορετικό, έναν κήπο γνώσεων, στο Ελληνορωμαϊκό Μουσείο Αλεξανδρείας.

Ο ευγενέστατος και υπομονετικός οδηγός μου διάλεξε για χάρη μου τον εσωτερικό δρόμο, για να συλλάβω εικόνες από μια πόλη χαλαιρά αεικίνητη. Το περίεργο με την Αλεξάνδρεια είναι ακριβώς αυτό. Μολονότι αποτελεί μια τυπική ανατολίτικη πόλη με τη γνωστή φαθυμία

των πολιτών της, με το φαχάτι να αποτελεί σύμβολο και κανόνα ζωής, υπάρχει έντονη κίνηση που είναι προφανές ότι την προκαλούν τα εκαπομύρια των κατοίκων της. Όλοι ή υχεδόν ολοι, λόγω του περιορισμένου χώρου των σπιτιών τους, είναι έξω, στους δρόμους. Λίγο να κινηθούν, δημιουργούν αυφυξία.

Ζήτησα από τον Κλωντ να σταματήσει στο εντευκτήριο του "Ελληνικού Μικρασιατικού Συλλόγου Αλεξανδρείας Αιγύπτου Η Μικρά Ασία" στην οδό Μέμφιδος αρ. 82. Ο σύλλογος αυτός κοντεύει να κλείσει έναν αιώνα ζωής. Ιδρύθηκε το 1906 από διακόσιους περίπου Έλληνες, και οι υποτοί δεν περιορίζονται πια στην εξυπηρέτηση των αναγκών των Μικρασιατών, αλλά αφορούν στη γενικότερη πολιτισμική, επιστημονική, κοινωνική και ψυχαγωγική αναβάθμιση των μελών του, που δεν είναι μόνον Έλληνες, αλλά και Γάλλοι, Αγγλοί, Σουηδοί, Αφρικανοί, Ιταλοί, Αρμένιοι και φυσικά Αιγύπτιοι. Επίσης, αφορούν στη σύσφιξη της Ελληνοαιγυπτιακής φιλίας και στην ηθική και υλική υπουργήση των ηλικιωμένων της

ελληνικής παροικίας. Μετά το "Μικρασιατικό" κατευθύνθηκα προς στην περιοχή του Σάτμπυ αναζητώντας την παλαιότερη, μέχρι σήμερα, νεκρόπολη στην Αλεξάνδρεια.

Την πολιτεία των νεκρών του Σάτμπυ είναι εύκολο να την εντοπίσει κάποιος, καθώς αυτή βρίσκεται πολύ κοντά στο εντυπωσιακό κολέγιο του Αγ. Μάρκου. Πληρώνω το ειπιτήριο στην είναδο και κατεβαίνω τα σκαλοπάτια τα λαξευμένα στο μαλακό ασβεστόλιθο. Περοπατώ στις μύτες των ποδιών μου, για να μην ταράξω την ησυχία των πνευμάτων που κατοικούν σ' αυτούς τους τάφους εδώ και 2.300 χρόνια περίπου. Εξαιρετικά ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι οι δωρικοί και οι ιωνικοί κίονες που στολίζουν τους τάφους ακολουθούν την ελληνική αρχιτεκτονική μορφολογία και όχι την αιγυπτιακή. Το πιο υπουργαίο βέβαια είναι ότι από το νεκροταφείο του Σάτμπυ ήρθαν στο φως οι περίφημες "Ταναγραίες", τα κομψά γυναικεία ειδώλια που με γοήτευσαν με τη χάρη και τη φινέτσα τους, όταν βρέθηκα στην αίθουσα 18 του πολύ αξιόλογου Ελληνορωμαϊκού Μουσείου.

Στην οδό Μουσείου, βρόεια της Σάρα Χορέια, μια έκπληξη περιμένει τον επισκέπτη της Αλεξάνδρειας που επιθυμεί να γνωρίσει το ελληνορωμαϊκό παρελθόν της. Η επιγραφή που ορίζει την ταυτότητα του κτηρίου, το οποίο στεγάζει τους θησαυρούς του παρελθόντος, είναι γραμμένη στα ελληνικά. **"ΜΟΥΣΕΙΟΝ"** διαβάζω στη νεοκλασική πρόσοψη του κτηρίου που θεμελιώθηκε το 1892.

Καθώς ανεβαίνω τα σκαλοπάτια και περνώ στο εισιτερικό του Μουσείου, σκέφτομαι πως αυτό εδώ το οικοδόμημα που φαντάζει πολύ μικρό εμπρός στα μνημειώδη μουσεία του Καΐρου, έχει ανάλογη βαρύτητα με τα άλλα, καθώς καλύπτει μια πολύ σημαντική περίοδο επτά περίπου αιώνων που ακολουθούν τους αιώνες της βασιλείας των Φαραώ. Επιπλέον καλύπτει το κενό που δημιουργεί η έλλειψη μνημείων της αρχαίας Αλεξάνδρειας, λόγω της ανοικοδόμησης της σύγχρονης πόλης ακριβώς πάνω στα ερείπια της παλαιάς.

Ποια ήταν εκείνα τα εκθέματα που με εντυπωσίασαν; Πάρα πολλά. Κατ' αρχάς ήταν οι τρεις πολύ εκφραστικές προτομές του M. Αλεξάνδρου. Η μία είναι κατασκευασμένη από ροδόχρωμο γρανίτη και οι άλλες δύο από μάρμαρο. Κατόπιν ήταν το εξαιρετικό μω-

σαϊκό, το οποίο κατ' άλλους παρουσιάζει το πορτρέτο της βασίλισσας Βερενίκης Β', συζύγου του Πτολεμαίου Γ', κατ' άλλους όμως αποτελεί την προσωποποίηση της πόλης της Αλεξάνδρειας (2ος αι. π.Χ.). Ήταν επίσης η μορφή του θεού Σέραπι της Σάραπι, σκαλισμένη σε ξύλο συκομούριάς, αλλά και σε μάρμαρο. Η επιτυχία της λατρείας του Σεράπιδος ήταν τόσο μεγάλη, ώστε δίπλα ακριβώς στο ναό του, το μεγάλο Σεραπείον, κτίσθηκαν ακόμα τρεις ναοί αφιερωμένοι σ' αυτόν τον καλοκάγαθο θεό, του οποίου η φήμη γρήγορα ξεπέρασε τα σύνορα της χώρας του Νείλου. Πάρα πολλές προτομές του μαρτυρούν την αγάπη των Αιγυπτίων, και δη των καλλιτεχνών, οι οποίοι δεν κυριάρχονταν να φιλοτεχνούν τη μορφή του είτε ως θεού είτε ως ζώου, όπως φαίνεται από τον ταύρο Άπι που έχει αποδοθεί σε φυσικό μέγεθος και με υλικό το μαύρο βασάλτη. Το ωραιότατο αυτό έκθεμα που τράβηξε αμένως την προσοχή μου ανακαλύφθηκε στο μεγάλο Σεραπείο, το είχε δε αφιερώσει ο φιλότεχνος Ρωμαίος αυτοκράτορας Αδριανός (130 μ.Χ.).

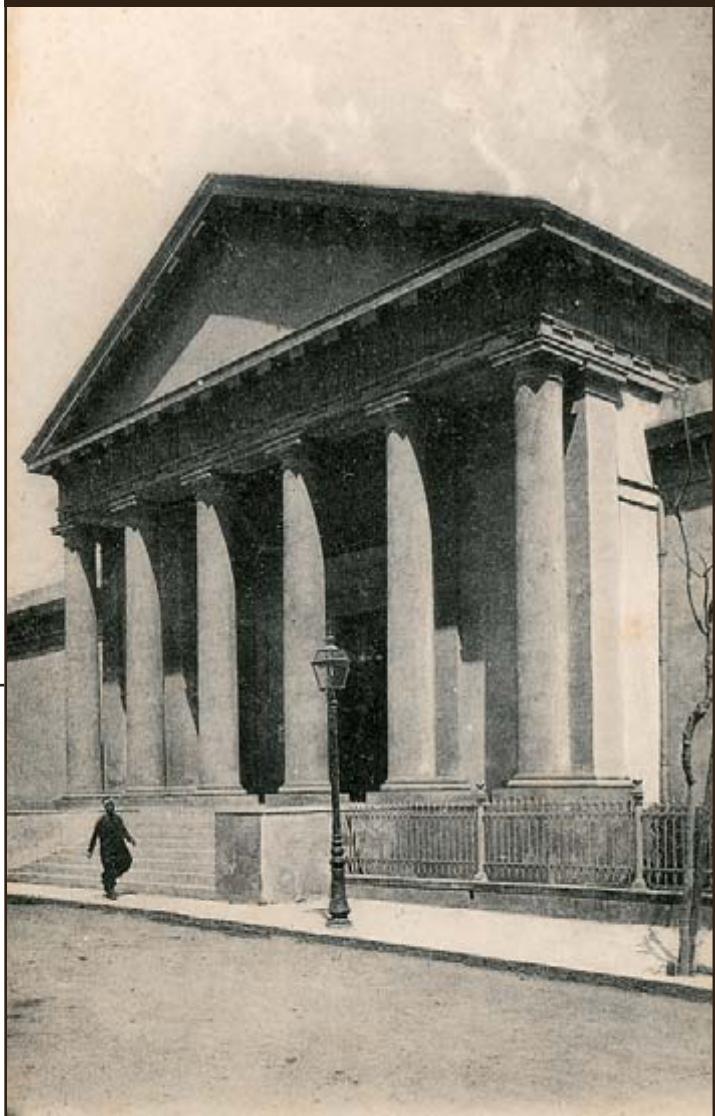
Με εντυπωσίασαν επίσης οι σαρκοφάγοι και οι νεκρικές μάσκες Ρωμαϊκής εποχής. Μάλιστα, βρήκα εξαιρετικές τις προσωπογραφίες ανδρών και γυναικών με τα δραματικά πρόσωπα και το βασανιστικό βλέμμα που ξεπηδά από τα τεράστια, εκφραστικά μάτια με το έντονο βάψιμο. Άλλα και τα αντικείμενα από την όαση του Φαγιούμ (2ος αι. π.Χ.) είναι πολύ ιδιαίτερα, την παράσταση βέβαια κλέβει ο Σομπέκ, ο θεός Κροκόδειλος. Παρουσιάζεται ταριχευμένος, πάνω σε ξύλινο φροείο, το ίδιο ακριβώς που θα είχε χρησιμοποιηθεί από τους κατοίκους του χωριού Bath Hatit τον 2ο αι. π.Χ. για την περιφορά του.

Αναμφίβολα, το πιο συγκλονιστικό από τα εκθέματα αποτελεί μια νωπογραφία από έναν τάφο. Σε κάποιο σημείο απεικονίζεται η "σακία", ο τροχός δηλαδή που τον σέργουν δύο βόδια και που ακόμα και σήμερα χρησιμοποιείται σε πολλά χωριά της Αιγύπτου για την άντληση των νερών από τα πηγάδια. Η εκπληκτική αυτή νωπογραφία που θυμίζει την "Αρπαγή της Περσεφόνης" στο βασιλικό τάφο της Βεργίνας στη Μακεδονία καταδεικνύει το μεγαλείο μιας τέχνης που οι συνθήκες δεν ευνόησαν τη διατήρησή της στο χρόνο.

Εξαιρετικά χαριτωμένες είναι οι "Ταναγραίες" που μου έκοψαν την αναπνοή. Πρόκειται για

Το Ελληνορωμαϊκό
Μουσείο στις αρχές του
20ου αι. (Καρτ-ποστάλ που
εστάλη το 1911).

Μαρμάρινο κεφάλι του
Μεγάλου Αλέξανδρου.
(Από το βιβλίο *A short guide
to The Greco-Roman
Museum Alexandria* από τον
Jean-Yves Empereur).

μια απίστευτα όμιορφη συλλογή ειδωλίων, πλούσια ντυμένων γυναικών που αφήνουν τη γοητεία τους να ξεχθεί αβίαστα και να τυλίξει τον επισκέπτη. Έμεινα πολλή ώρα χαζεύοντας τα όμιορφα χτενίσματα, τα θηλυκά ρούχα, το ερωτικό τους στήσιμο.

Βγήκα στον κήπο του Μουσείου κι αφέθηκα σε μια επίσης εκλεπτυσμένη ευωδία. Αυτή που βγάζει το όμιορφο “φρουύλ”, το ευγενικό φυτό που γεννήθηκε, για να κάνει τη ζωή των ανθρώπων μυρωδάτη κι ανεπιτήδευτα όμιορφη. Το φυτό που συγκινεί κάθε Αλεξανδρινό που

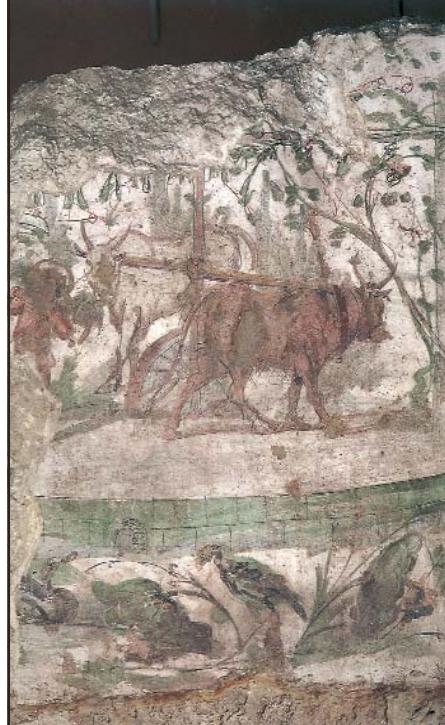
ζει μακριά από τη γενέθλια πόλη του κόσμου. Εκεί έξω πληροφορήθηκα πως το Μουσείο κλείνει για δύο χρόνια, προκειμένου να ανακανισθεί και να παραδοθεί στο κοινό ελκυστικό, λειτουργικό και προπαντός σύμφωνο με τις σύγχρονες μουσειολογικές αντιλήψεις. Όπως δηλαδή είναι το National Museum of Alexandria, το οποίο εγκαινιάσθηκε πρόσφατα, όπως με ενημέρωσε ο κ. Χάρος Τζάλας που παρευρέθηκε στα εγκαίνια. Το πολύ υπουργείο και πολύ μοντέρνο αυτό Μουσείο που μιεύ τον επισκέπτη στην ιωτορία της Αι-

Μαρμάρινο κεφάλι του Σέραπι.

Ταναγραία. Άγαλμα από τερρακόττα με ευπαρουσίαστα χρώματα. 3ος αι. π. Χ.

Τοιχογραφία από τάφο στην δυτική νεκρόπολη της Αλεξάνδρειας, 2ος - 3ος αι. π.Χ.

Η μούμια Σομπέκ, ο θεός Κροκόδειλος πάνω σε ξύλινο φορείο. Θεαδέλφεια, περίοδος Φαγιούμ 2ος αι. π. Χ.

Όλες οι εικόνες είναι από το βιβλίο "A short guide to The Greco-Roman Museum Alexandria" του Jean-Yves Empereur).

γύπτου από τα χρόνια της βασιλείας των Φαραώ μέχρι και την Ισλαμική περίοδο στεγάζεται στο εκπληκτικό μέγαρο του παλαιού Γενικού Προξενείου των Η.Π.Α., στο αριστοκρατικό Καρτιέ Γκρεκ.

Το πρωινό της Κυριακής με βρίσκει να βαδίζει προς το "Κανισκέρειο Ορφανοτροφείο και Άσυλο Αρρένων της Ελληνικής Ενώσεως Αισχύλου-Αρίων", στο οποίο σήμερα στεγάζεται το "Αντωνιάδειο Γηροκομείο". Στο πίσω μέρος του μνημειώδους κτηρίου που στοίχισε το 1925 στον ευεργέτη Γεώργιο Κανισκέρη

20.000 λίρες Αιγύπτου, υπάρχει ο ναός του Αγίου Γεωργίου. Σήμερα στην Αλεξάνδρεια υπάρχουν δεκαέξι εκκλησίες. Κάθε Κυριακή λειτουργούν μόνον οι έξι από αυτές, λόγω ελλείψεως ιερέων.

Έφθασα την ώρα που κάποιος ιερέας κτυπούσε την καμπάνα. Η μέρα ήταν λαμπρή. Η παρουσία των γερόντων που άφησαν τα δωμάτιά τους, όσοι μπορούσαν βέβαια, αποτελούσε μια άκρως συγκινητική νότα που δεν πρόκειται να ξεχάσω ποτέ. Παρουσίες γλυκές, στολισμένες με το άρωμα της πάλαι ποτέ "καλής

Η κ. Ελευθερία Αρβανιτάκη και η κ. Μαριάνθη Φωτιάδου, παρουσίες γλυκές, στολισμένες με το άρωμα της πάλαι ποτε "καλής εποχής", ζουν με τις αναμνήσεις κι ελπίζουν ως το τέλος της ζωής τους τίποτα να μην ταράξει τον ήσυχο, μονότονο βίο τους.

εποχής", ζουν με τις αναμνήσεις τους κι ελπίζουν ως το τέλος της ζωής τους τίποτα να μην ταράξει τον ήσυχο, μονότονο βίο τους. Επιθυμούν αξιοπρεπές τέλος, ως τότε όμως αναζητούν μια χτένα για να ιωώσουν τα αραιά μαλλιά που τα ανακάπτεψε λίγο ο αέρας, στρώνουν τη φούστα, φτιάχνουν τη μπλούζα ή το πουκάμισο, για να αποτυπωθούν όπως πρέπει στο φωτογραφικό φακό.

Γοητεύτηκα από την παρουσία τους κι από όσα μου είπαν. Η κ. Παπαοικονόμου Μαρία, η κ. Ευαγγελία. Παστρούδη - η τελευταία απόγονος της οικογενείας Παστρούδη που διέθετε το πιο σικ ζαχαροπλαστείο στην Αλεξάνδρεια - η κ. Μαριάνθη Φωτιάδου και η κ. Ελευθερία Αρβανιτάκη ξετύλιξαν με μαεστρία το νήμα της ιστορίας που αριθμεί πολλές δεκαετίες, σχεδόν από την αρχή του 20ου αι. Μεγαλωμένες σε σπίτια αρχοντικά, υπήρξαν τυχερές μέσα στην ατυχία τους να μείνουν μόνες, καθώς στο "Κανισκέρειο" βρήκαν θαλπωρή, φροντίδα ιατρική και το κυριότερο, βρήκαν συντροφιά. "Σήμερα εδώ βρισκόμαστε τριάντα

εννέα άτομα κι έχουμε είκοσι επτά ανθρώπους, για να μας εξυπηρετούν" θα μου πει η κ. Αρβανιτάκη, η έχουσα χρέη "υπενθύμησης δημοσίων σχέσεων" της παρείας. Γλυκύτατη και πολύ καλλιεργημένη, ανέλαβε να με ξεναγήσει στο χώρο και στο χρόνο. Καθισμένη στη μεγάλη και φωτεινή αίθουσα αναψυχής του Κανισκέρειου Γηροκομείου, απόλαυσα για αρκετή ώρα την πουβέντα μου με την κ. Αρβανιτάκη και τη φίλη της, την κ. Φωτιάδου, παρέα με έναν ομορφοψημένο τούρκικο καφέ. "Οι περισσότερες εδώ έμαστε γυναίκες μουν είπαν, οι άνδρες είναι λήγοι, ένας από αυτούς, ο κ. Ηλίας, ανήκε στην οικογένεια που διέθετε τα δύο μεγαλύτερα και καλύτερα μπακάλικα στην Αλεξάνδρεια".

Αποχαιρέτησα τις γλυκύτατες αυτές υπάρξεις με πόνο. Ένιωσα ξαφνικά πως αποχαιρετούνα "την Αλεξάνδρεια που φεύγει", που φεύγει όμως με αξιοπρέπεια, όπως αρμόζει σε δόλους αυτούς που αξιώθηκαν μια τέτοια πόλη.

Το Πατριαρχικό αυτοκίνητο με περίμενε, για να με μεταφέρει στον Άγιο Σάββα, όπου βρή-

σκεται η έδρα του **Ελληνικού Ορθοδόξου Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και Πάστης Αφρικής**. Ο Πάπας και Πατριάρχης Πέτρος ο 7ος έλειπε σε ταξίδι στην Κωνσταντινούπολη, έτσι ανέλαβε ο Επίσκοπος Νειλουπόλεως Γεώργιος να με ταξιδέψει στην ιστορία του σπουδαιότατου Πατριαρχείου. Κανονικά το Πατριαρχείο στεγάζεται στην Τοσιταία Σχολή, πίσω ακριβώς από το ναό του Ευαγγελισμού. Προσωρινά κι επειδή οι εργασίες ανακαίνισής του δεν έχουν ακόμα τελειώσει, φιλοξενείται στις εγκαταστάσεις της **Μονής του Αγίου Σάββα**. Το καλοκαίρι του 2004 πρόκειται να γίνουν τα εγκαίνια τόσο του ανακαίνισμένου Πατριαρχείου όσο και του αναπαλαιωμένου ναού του Ευαγγελισμού. "Απαιτείται λίγος χρόνος ακόμη έως ότου ετοιμασθεί το Μουσείο και η Βιβλιοθήκη, μου είπε ο επίσκοπος Γεώργιος. Επιπλέον, μια ομάδα Φιλανδών επιστημόνων από το Πανεπιστήμιο των Ελσίνκι συντηρούν τα σπάνια χειρόγραφα και συγχρόνως τα καταγράφουν σε ψηφιακή μορφή, ώστε να είναι προσιτά από τώρα και στο εξής σε κάθε ενδιαφερόμενο".

Ο ναός και η μονή του Αγίου Σάββα χρονολογείται από τον 9ο μ.Χ. αι., ενώ σύμφωνα με κάποιες παραδόσεις είχε κτισθεί τον 4ο αι. στα ερείπια ενός αρχαίου ναού αφιερωμένου στο Μίθρα. Το ναό αυτό τον μετασκεύασε σε χριστιανικό, ο Μ. Κωνσταντίνος και τον αφιέρωσε στους Αγ. Αποστόλους. Το 420 ο ναός των Αγ. Αποστόλων έπαθε σοβαρές ζημιές από σεισμό κι επισκευάσθηκε από τον Πατριάρχη Κύριλλο με χρονιά του Αυτοκράτορα Θεοδοσίου Β'. Ένας νέος σεισμός, το 615, κατέστρεψε το ναό που ξανακτίσθηκε με τη φροντίδα ενός εύπορου εμπόρου που ονομαζόταν Σάββας. Η Ορθόδοξη Εκκλησία, για να τιμήσει το μεγάλο αυτό ευεργέτη που είχε το ίδιο όνομα με τον Αγιο Σάββα, ο οποίος σε νεαρή ηλικία είχε έλθει στην Αλεξανδρεία, το αφιέρωσε στον Άγιο Σάββα.

Σύμφωνα πάντα με την παράδοση εδώ κήρυξαν οι μεγάλες μορφές της εκκλησίας μας, ο Αγιος Κύριλλος Αλεξανδρείας, ο Αγ. Ιωάννης ο Ελεήμων, ο Μ. Αθανάσιος, εδώ αποκεφαλίσθηκαν πολλοί χριστιανοί κατά τους διαβόητους διωγμούς του Δέκιου, το 249-251 κι εδώ μαρτύρησε η Αγία Αικατερίνη.

Όταν τον 19ο αι. οι Έλληνες άρχισαν να καταφθάνουν στην Αλεξανδρεία, εγκαταστά-

θηκαν γύρω από το ναό. Το αρχαίο κτίσμα είχε καταστραφεί και τη θέση του είχε πάρει ένα νεώτερο, το οποίο με τη σειρά του ανακαινίσθηκε το 1970 με τα χρήματα που είχε προσφέρει για την ανακαίνιση του Πατριαρχείου που δεν ήταν εφικτό να γίνει τότε, ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου, Μακάριος. Τιμής ένεκεν το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας έστησε το άγαλμα του Μακαρίου έξω από το ναό του Αγ. Σάββα, απέναντι ακριβώς από τη μεγάλη μπρούτζινη καμπάνα που δώρισε ο Πατριάρχης Μόσχας στο Πατριαρχείο. Η εντυπωσιακή λόγω μεγέθους καμπάνα, που δεν σήμανε ποτέ λόγω του βάρους της έχει πολύ μεγάλη αξία, καθώς ολόληρη είναι φτιαγμένη από τον μπρούτζο που πήραν ως λάφυρο οι Ρώσοι από τους εχθρούς τους στη μάχη της Κριμαίας. "Το ιστορικό της πολύχροτης μάχης είναι καταγγορευμένο πάνω στην καμπάνα" μου είπε ο επίσκοπος Γεώργιος.

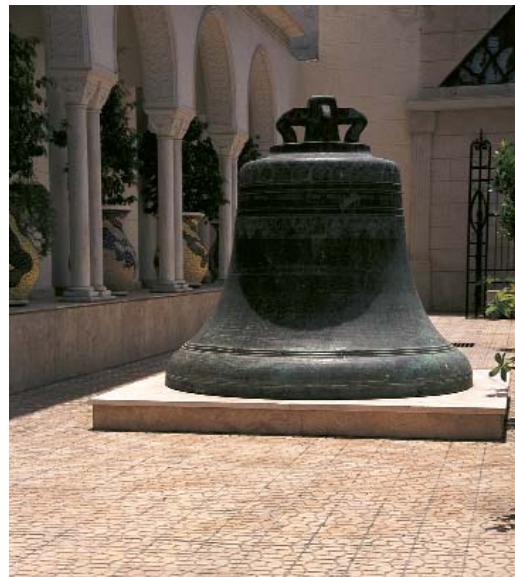
Τα λόγια του με επαναφέρουν στο σήμερα. Έχει ξεκινήσει να μου μιλά με πάθος για τη δράση του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και Πάστης Αφρικής, αλλά εγώ νιώθω πως δεν μπορώ να τον παρακολουθήσω, γιατί μου λείπει η αρχή, κυρίως το πώς ιδρύθηκε η Εκκλησία Αλεξανδρείας. Μου είπε λοιπόν πως ιδρυτής της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας θεωρείται ο Ευαγγελιστής Μάρκος, ο οποίος μαρτύρησε στην "ενδοξοτάτη" πόλη το 62 ή το 68 μ.Χ. Ο χριστιανισμός, τον οποίο κήρυξε ο Ευαγγελιστής Μάρκος, ήταν ο σπόρος που έπεισε σε χωράφι καλά οργωμένο. Είχαν φροντίσει γι' αυτό οι Ιουδαίοι, οι οποίοι την εποχή του Φίλωνα έφθαναν περίπου τους 100.000. Αυτοί διαμόρφωσαν την τάση του αλεξανδρινού λεγόμενου Ιουδαϊσμού, η ιδιαιτερότητα του οποίου οφειλόταν στο πάθος που είχαν για την ελληνική φιλοσοφία και γλώσσα - ας μην ξεχνάμε τη μετάφραση των εβδομήκοντα, δηλαδή τη μετάφραση της Παλαιάς Διαθήκης στην ελληνική γλώσσα, επίτευγμα μέγα - κι αυτοί διέδωσαν το χριστιανισμό στην Αλεξανδρεία που αναδείχθηκε πολύ γρήγορα σε σημαντικό θρησκευτικό κέντρο. Εδώ γεννήθηκαν ο αρειανισμός, ο μοναχισμός, εδώ το κοινοβιακό σύστημα, εδώ ο ασκητισμός, εδώ βέβαια και ο μονοφυσιτισμός που τον αιτάθηκαν οι ντόπιοι, γιατί ως ένα βαθμό αποτελούσε μέσο πολιτικής αντίδρασης προς την Κωνσταντινούπολη. Στην Αλεξανδρεία ιδρύθηκε το πρώτο

χριστιανικό Πανεπιστήμιο, το περίφημο "Κατηχήσεως Διδασκαλείον", στο οποίο δίδαξαν μισθίους τρανές του χριστιανισμού, όπως ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς και ο Ωριγένης.

Ρώτησα τον επίσκοπο Γεώργιο, γιατί ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας αποκαλείται και Πάπας. Μου απάντησε πως "ο πρώτος που χρησιμοποίησε τον τίτλο "Πάπας" ήταν ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας, αργότερα τον πήρε ο Ρώμης και τον έδωσε πολιτικές διαστάσεις. Επιπλέον, ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας έχει και κάποια άλλα ειδικά προνόμια. Παραδείγματος χάριν λέγεται και 13ος των Αποστόλων και Κοιτής της Οικουμένης και όταν λειτουργεί φορά τιάρα παπική. Επίσης, είναι ο διαιρεσολαβητής σε διάφορα προβλήματα που δημιουργούνται μεταξύ των Ορθοδόξων Εκκλησιών. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα, συνιστά μια διένεξη που έλαβε χώρα περί τον 10ο αι. μεταξύ του τότε Πατριάρχη Κωνσταντινούπολεως και του Αυτοκράτορα. Κλήθηκε λοιπόν ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας να παίξει το ρόλο του διαιτητή. Αφού άκουσε και τις δύο πλευρές, ζήτησε ένα μήνα προθεσμία, για να μελετήσει το θέμα και στη συνέχεια να αποφανθεί. Πράγματι σε ένα μήνα επέστρεψε κρατώντας δύο αγαλματίδια. Το ένα που παρίστανε τον Αυτοκράτορα είχε κομμένο το χέρι, το άλλο που παρίστανε τον Πατριάρχη είχε κομμένη τη γλώσσα. Ο συμβολισμός ήταν απολύτως επιτυχής. Για να επιλυθεί το ζήτημα, έπρεπε ο μεν Αυτοκράτορας να περιορίσει λόγο τη δύναμη του, ο δε Πατριάρχης να περιορίσει τα όσα λέει. Τότε ο Αυτοκράτορας έβγαλε το στέμμα του και του το φόρεσε απόλυτα ευχαριστημένος από την απάντηση - εξ ου και το αντίγραφο της τιάρας που φορά ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας - ενώ ο Πατριάρχης Κωνσταντινούπολεως έβγαλε το πετραχήλι του και του το φόρεσε - γι' αυτό και ο Αλεξανδρείας λειτουργεί με δύο πετραχήλια". Είναι πολύ σημαντικό ότι το Πατριαρχείο βρίσκεται στην Αλεξανδρεία. Δίνει ζωή στον ελληνισμό, ο οποίος μολονότι συρρικνώνεται αριθμητικά, διατηρεί ηθικό ακμαίο. "Αισθά-

"Πού θα μπορούσα να ζήσω καλύτερα", θα πει με σαρκασμό και τη χαρακτηριστική ειρωνεία του ο Κ. Καβάφης. "Κάτω από μένα ο οίκος ανοχής θεραπεύει τις ανάγκες της σάρκας. Κί εκεί είναι η εκκλησία δόπου συγχωρούνται οι αμαρτίες". Εννοούσε τον ναό του Αγίου Σάββα, την επί-σημη έδρα του Πατριαρχείου από το 526 μ.Χ. Ο ναός είναι κτισμένος στην ίδια θέση όπου ο Μ. Αλεξανδρος είχε κτίσει ένα ναό αφιερωμένο στο Απόλλωνα. Είχε μάλιστα ζητήσει γρανίτη από το Ασσουάν, για να του δώσει αιγλή και μεγαλοπρέπεια. Το 331 μ.Χ. ο Μ. Κωνσταντίνος μετέτρεψε τον ναό σε χριστιανικό κρατώντας τους μεγαλοπρεπείς γρανίτενιους κίονες.

Έξω από το ναό πάνω σε βάθρο βρίσκεται μπρούντζινη καμπάνα που δώρισε ο Πατριάρχης Μόσχας στο Πατριαρχείο Αλεξανδρείας και Πάσης Αφρικής. Είναι φτιαγμένη από μπρούντζο που πήραν ως λάφυρα οι Ρώσοι από τους εχθρούς τους στη μάχη της Κριμαίας. Το ιστορικό της μάχης είναι καταγεγραμμένο πάνω στην καμπάνα.

νονται δυνατοί οι Έλληνες της Αλεξανδρείας, θα μου πει χαρακτηριστικά ο επίσκοπος, η παρουσία και μόνο του Πατριάρχη που τον σέβονται και τον τιμούν όλοι και οι μουσουλμάνοι και οι κόπτες, αρκεί, για να μειωθεί ο φόβος και η μοναξιά τους". Με τη συμβολή δε και της Ελληνικής Εκκλησίας ο έργο που προσφέρει το Πατριαρχείο είναι εξαιρετικά μεγάλο και σπουδαίο όχι μόνο στην Αίγυπτο, αλλά και σε ολόκληρη της Αφρική.

Όπως ήδη έχουμε πει, όταν τον 19ο αι. άρχισε η αθρόα εγκατάσταση Ελλήνων στην κοινοπολίτικη πόλη, όλοι υχεδόν μαζεύτηκαν γύρω από το ναό του Αγίου Σάββα.

Τα περισσότερα σπίτια στην περιοχή ήταν γεμάτα από Έλληνες. Σε ένα από αυτά, στην

[Μα τα παράθυρα δεν βρίσκονται, ή δεν μπορώ να τάβρω. Και καλλίτερα ίσως να μην τα βρω. Ίσως το φως θάναι μια νέα τυραννία.
Ποιος ξέρει τι καινούργια πράγματα θα δείξει.

(Κ. Καβάφη, Τα παράθυρα)

Άποψη από το εσωτερικό του διαμερίσματος του ποιητή Κ. Καβάφη στην πολυκατοικία της οδού Λέψιους 10. (Ευγενική παραχώρηση: Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο).

οδό **Λέψιους αρ. 10**, έζησε αρκετά χρόνια του μονήρους βίου του ο "ποιητής της πόλης", όπως τον ονόμαζε ο Λόρενς Ντάρελ στο "Αλεξανδρινό Κουναρτέτο", ο "Ελλην ποιητής", ο "ποιητής των κόσμου", ο **Κωνσταντίνος Καβάφης**. "Πού θα μπορούσα να ξήω καλύτερα, θα πει κάποια στιγμή με σαρκασμό και τη χαρακτηριστική ειρωνεία του. Κάτω από μένα ο οίκος ανοχής θεραπεύει τις ανάγκες της σάρκας. Κι εκεί είναι η εκκλησία όπου συγχωρούνται οι αμαρτίες. Και παρακάτω το νοσοκομείο όπου πεθαίνουμε".

Βάδισα σιγά - σιγά έως εκεί. Εξάλλου το σοκάκι "τα' ανήματο και το στενό" ήταν κοντά στην "εκκλησία των Γραικών" μέσα στην οποία έμπαινε συχνά ο Καβάφης.

Το διαιρέωμα όπου άφησε την τελευταία του πνοή ήταν στο δεύτερο όροφο μιας τυπικής οικέλας, βαμμένης με σομόν χρώμα. Μια μεταλλική πινακίδα ενημερώνει σήμερα τον

περιωτικό σε ελληνικά και αραβικά πως "Σ' αυτό εδώ το σπίτι έζησε τα εικοσιπέντε τελευταία του χρόνια ο Αλεξανδρινός ποιητής Κ. Π. Καβάφης (1863-1933)".

Ανεβαίνω τα σκαλοπάτια της φαρδιάς σκάλας πλημμυρισμένη από συγκίνηση. Η μεγάλη ξύλινη πόρτα είναι ανοικτή. Μπαίνω στο σπίτι κι έχω την αίσθηση πως κάνω κατάδυση στην ψυχή του ποιητή. Τι τόλμη! Μια ταπεινή ύπαρξη είμαι, βαθύτατα λάτρης των στοχασμών του ποιητή.

Οι κάμαρες, αντίθετα με τότε που τριγύριζε σ' αυτές ο ποιητής, σήμερα είναι φωτεινές. Τα παράθυρα ανοικτά. Εξάλλου το φως δεν τυραννά πια κανέναν. Όλα είναι τακτοποιημένα με επιμέλεια από τους υπαλλήλους του Μορφωτικού Ιδρύματος που έχουν αναλάβει να συντηρούν το χώρο που λειτουργεί ως Μουσείο από τότε που Μορφωτικός Ακόλουθος ήταν ο αείμνηστος Κωστής Μουσώφη.

في هذه المكان
لهم يجلسوا ويفعلوا
الله يراهم
كما يراهم

KAFKAFI

دكتور
محمد كافافي
لهم يجلسوا ويفعلوا

متحف كفافيس
في أسلوب عصري
متحف كفافيس

TO EPI TOU KAVAFI

2nd floor
CAVAFIS' HOUSE

2nd Floor

منزل كفافيس

Το άγαλμα του Μ. Αλεξάνδρου πάνω στο θρυλικό Βουκεφάλα, το οποίο εφιλοτέχνησε ο γλύπτης Κων. Παλαιολόγος κοσμεί εδώ και τέσσερα χρόνια την πλατεία που φέρει το όνομά του, Alexander's Platea στην περιοχή Μπαμπ Σάρκυ.

Το γραφείο του ποιητή, ένα έκτακτα υκαλισμένο έπιπλο, η εντυπωσιακή πολυθρόνα, το σιδερένιο κρεβάτι με το κάλυμμα στο χρώμα της πορφύρας, το μεταξωτό "ανατολίτικο" χαλί στον τοίχο, τα ποτρότα του, οι φωτογραφίες των δικών του, η λάμπα και τα θρυλικά κεριά που τα άναψε κάθε βράδυ κι άφηνε τις σκιές να του πλανεύουν το νου, την ψυχή και τη σάρκα είναι εκεί, στις ίδιες σχεδόν γωνιές, στην ίδια σχεδόν θέση που τα είχε τοποθετήσει εκείνος. Στέκομαι ώρα πολλή στο χώρο όπου βαθιά φιλοσοφούσε κι έγραφε τα έξοχα ποιήματα η τα στοχαστικά δοκίμια ο Καθάφης.

Εκατόν σαράντα χρόνια πέρασαν από τη γέννηση του "αριτοκράτη" ποιητή κι εβδομήντα από το θάνατό του. Κανένας ποιητής και πεζογράφος δεν ευτύχησε να διαβαστεί και να μελετηθεί όσο αυτός, κανένας δεν μπόρεσε να εμπνεύσει τόσο πάθος. Περισσότερο από τριακόσια βιβλία έχουν γραφτεί για το έργο του ενώ οι μεταφρασμένες εκδόσεις του ξε-

περνούν τις διακόσιες. Ορισμένα από τα έργα αυτά εκτίθενται σε ένα από τα δωμάτια του υπιτοιού του. Τα ξεφυλλίζω κι ύστερα αφήνω το βλέμμα μου να πλανηθεί στο χώρο. Νιώθω την ψυχή του να φτερούγει σαν πουλί ελεύθερο πια, όχι φυλακισμένο στο κλουβί των κοινωνικών συμβάσεων και επιταγών και βγαίνω ευτυχισμένη που αξιώθηκα να δω την πόλη που τον "γέννησε" έστω και επτά δεκαετίες μετά το θάνατό του.

Η επόμενη μέρα ήταν αφιερωμένη αποκλειστικά στο παρελθόν. Θα ξύπναγα τις μνήμες των ελληνιστικών χρόνων και της ρωμαιοκρατίας περιδιαβάζοντας τους χώρους, όπου έχουν μείνει κάποια, ελάχιστα είναι αλήθεια, λείψανα της πολυδύξαστης και πολυξάκουστης πόλης.

Η μέρα "ήτανε ζεστή και ποιητική". Ζήτησα από τον Κλωντ να με οδηγήσει εκεί όπου βρίσκεται ο "Κίων του Ποιμητίου", εκεί δη-

λαδή όπου επί Πτολεμαίων ήταν το "Σεραπείον", ένα από τα πιο σπουδαία κτήρια της αρχαίας Αλεξανδρείας.

Πρώτα όμως του ζήτησα να σταματήσει στην πλατεία του Αλεξανδρού, "Alexander's Platea" στα αραβικά, μια καλόγουστη πλατεία που διαμορφώθηκε από τον σπουδαίο αρχιτέκτονα Mohamed Awad πριν από τέσσερα χρόνια περίπου, προκειμένου να δεχθεί το άγαλμα του ιδρυτή της κοινολάλητης πόλης, του **Μ. Αλεξανδρού**. Το άγαλμα που φιλοτέχνησε ο γλύπτης **Κωνσταντίνος Παλαιολόγος** παριστάνει τον Αλεξανδρο σε νεαρή ηλικία. Αγέρωχος και πανέμορφος ωσάν θεός είναι καθισμένος πάνω στον θρύλικό Βουκεφάλα, κρατά δε στο ένα του χέρι ένα μικρό άγαλμα που παριστάνει τη Νίκη και στο άλλο τα χαλινάρια του αλόγου του. Η μεταφορά του αγάλματος στην πλατεία που βρίσκεται στην περιοχή Μπαμπ Σάρκου έλαβε πανηγυρικό χαρακτήρα κι έγινε, όχι τυχαία, στις 28 Οκτωβρίου 1999. Το άγαλμα που είναι προσφορά των Αιγυπτιωτών στην πόλη της

Αλεξανδρείας το συνόδευσαν από τα σχολεία του Σάτηπτον έως την πλατεία, εκτός από τους επισήμους εκπροσώπους των Αιγυπτιακών Αρχών και της Ελληνικής Πολιτείας, Μετωπίτες και Μετωπίτισσες που είχαν ξεκινήσει από την Ελλάδα, για να παραστούν στην επέτειο των 100 χρόνων από το θάνατο του τιμημένου συμπατριώτη τους, του μεγίστου ευεργέτη **Γεωργίου Αβέρωφ**.

Έμεινα αρκετή ώρα να θαυμάζω τον τρόπο με τον οποίο ο καλλιτέχνης απέδωσε τη νεανική ορμή αλόγου και αναβάτη, αλλά και το πόσο φροντισμένος ήταν ο χώρος. Το άγαλμα βρίσκεται πολύ κοντά στους κήπους του **Σαλαλάτ**. Έχοντας διαβάσει στο βιβλίο του Χάρη Τζάλα ότι εκεί βρίσκεται ότι απέμεινε από τα μεσαιωνικά λεύφανα της Πύλης της Ροζέττας αφιέρωσα λίγο χρόνο για έναν περίπατο που μου έκανε πολύ καλό, γιατί η περιοχή είναι πεντακάθαρη και πολύ ελκυστική. Εκεί κοντά είχαν τα μέγαρά τους οι πάμπλουτοι Έλληνες τα πάλαι ποτέ ακμαία χρόνια του ελ-

Χωρίς σκέψιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδώ
μεγάλα κ' υψηλά τριγύρω μου έκτισαν τείχη.

(Κ. Καβάφη, Τείχη)

Τα τείχη του Σαλαλάτ είναι ό,τι απέμεινε από τα μεσαιωνικά λεύφανα της Πύλης της Ροζέττας

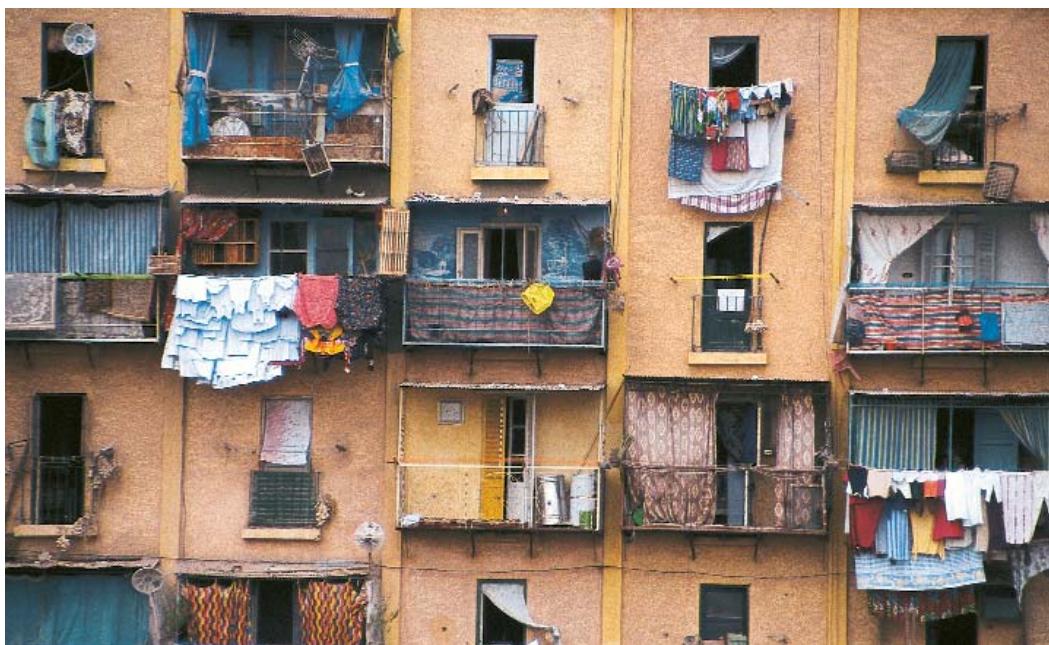
ληνισμού, σήμερα όμως όλα αυτά τα αριστοκρατικά σπίτια αποτελούν κυβερνητικά κτήρια. Ο Κλωντ με περόμενε, όπως πάντα, υπομονετικά. Του ζητώ να με μεταφέρει στο αρχαιολογικό πάρκο επί της οδού Amoud el Sawari, όπου υψώνει τον κορμό του ο μονολιθικός, γρανιτένιος κίονας, ύψους 27 μ. Ο "Κίων του Πομπηίου" στήθηκε το 297 μ.Χ. από τον έπαρχο της πόλης Πομπήιο, για να δελεαστεί ο πανίσχυρος Ρωμαίος Αυτοκράτορας Διοκλητιανός. Οι δύο σφίγγες, εκατέρωθεν του κίονα, είχαν βρεθεί σε άλλη θέση, αλλά τοποθετήθηκαν εκεί, για να γεμίσουν κάπως το χώρο, ένα χθαμαλό λόφο με ελάχιστα ερείπια που οπωσδήποτε δεν βοηθούν στο να αντιληφθούμε τη υπουργιότητά του, την "ενέργεια" που είχε κάποτε και τη δόξα που τον περιέβαλλε. Τότε δηλαδή που δέσποζε το εξαίπο "Σεράπειον".

Το κτίσμα του ναού ξεκίνησε κατά μία εκδοχή από τον Πτολεμαίο Α' και τελειοποιήθηκε από

τον εγγονό του, Πτολεμαίο Γ'. Συντηρούν σ' αυτό οι δέκα πλάκες που βρέθηκαν κάτω από τα θεμέλια του ναού. Οι πλάκες ήταν κατασκευασμένες από ποικίλα υλικά: μία ήταν χρυσή, μια αυημένια, μία χάλκινη, μία από φαγεντιανή, μία από πηλό και πέντε από αδιαφανές γυαλί, όλες όμως έφεραν επιγραφή στα ελληνικά και σε ιερογλυφική γραφή που έλεγε ότι το Σεραπείον το έχτισε ο Πτολεμαίος Γ' ο Ευεργέτης (246-221 π.Χ.). Υπάρχει βέβαια και η εκδοχή σύμφωνα με την οποία ιδρυτής της ήταν ο ίδιος ο Αλέξανδρος. Το λαμπρό αυτό οικοδόμημα που περιελάμβανε εκτός από το ναό του Σεράπιδος, ένα ιερό του Άνουσβι και μια βιβλιοθήκη, κάπηκε το 181 μ.Χ. επί Τραϊανού, αλλά ξανακτίσθηκε αμέσως από τον Ρωμαίο αυτοκράτορα Αδριανό, ο οποίο του προσέδωσε μεγάλη αύγλη, όπως έκανε άλλωστε με όλα τα οικοδόμημα που αναλάμβανε να ιδρύσει. Το έκανε τόσο όμορφο, τόσο μεγαλοπρεπές, ώστε να λέγεται πως από όλα

Ο περίφημος "Κίων του Πομπηίου" στήθηκε το 297 μ.Χ. από τον έπαρχο της πόλης Πομπήιο προς τιμήν του πανίσχυρου Ρωμαίου αυτοκράτορα, Διοκλητιανού. Στήθηκε πάνω στο λόφο όπου πριν από κάποιες δεκαετίες δέσποζε το εξαίσιο "Σεράπειον", ο πρώτος ναός προς τιμήν του Σεράπιδος, του θεού που ένωσε εξαιρετικά την ελληνική και την αιγυπτιακή θρησκεία.

Σεράπειον. Η αντίθεση είναι προκλητική. Εκεί όπου άλλοτε υπήρχαν κήποι και άλση, σήμερα υπάρχει το σκηνικό της φτώχειας.

τα οικοδομήματα του κόσμου μόνο το Καπιτώλιο της Ρώμης ήταν ανώτερο σε θάμβος και μεγαλείο. Τελικά κατατοράφηκε ολοσχερώς από τον επίσκοπο Θεόφιλο το 391 και στη θέση του κτίσθηκε μοναστήρι.

Μολονότι το σημείο μοιάζει με σκηνικό και σε κρατά παγιδευμένο - είναι ερεθιστικό να νιώθεις την αύρα των ηδονιστών Πτολεμαίων και να αισθάνεσαι τον παλμό της ανεπανάληπτης πολιτείας - προχωρήσα προς την έξοδο.

Ζήτησα από τον Κλωντ να με πάει δυτικά του Σεραπείου, στη νεκρόπολη **Κομ ελ Σογκάφα**, τη νεκρόπολη του λόφου των σπασμένων αγγείων δηλαδή. Οι αρχαιολόγοι την ανακάλυψαν τυχαία, το 1892, όταν μια μαϊμού βούλιαξε ξαφνικά στην άμμο και χάθηκε. Σαν να άνοιξε η γη και την κατάπιε. Κάπως έτσι όμως ένιωσα κι εγώ όταν χώθηκα κάτω από τη γη κι άρχισα να κατεβαίνω ελικοειδώς προς τον πυθμένα ενός πηγαδιού, όπως μου φάνηκε αρχικά.

Η νεκρόπολη που θα πρέπει να χτίσθηκε στο χρονικό διάστημα από το β' μισό του 1ου αι. έως το α' μισό του 2ου αι. μ.Χ. ήταν ένα τετράωρφο οικοδόμημα, οι τρεις όροφοι του οποίου ήταν υπόγειοι, σκαλισμένοι στο μαλακό βράχο και ο τέταρτος επίγειος. Σήμερα βέβαια ο τέταρτος δεν υπάρχει.

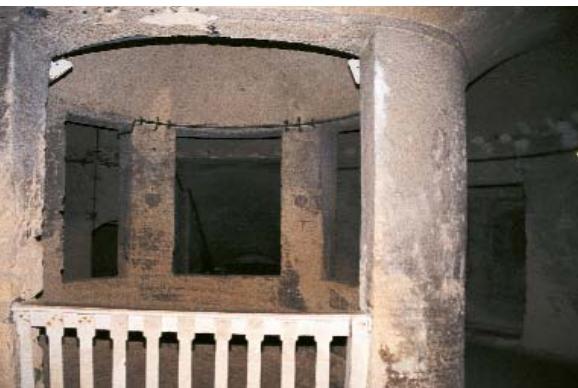
Ο πρώτος και ο δεύτερος όροφος είναι οπωσδήποτε οι πιο σημαντικοί. Στον πρώτο υπήρχε μια αίθουσα συμποσίων όπου οι συγγενείς που συνόδευαν τους αγαπημένους τους νεκρούς

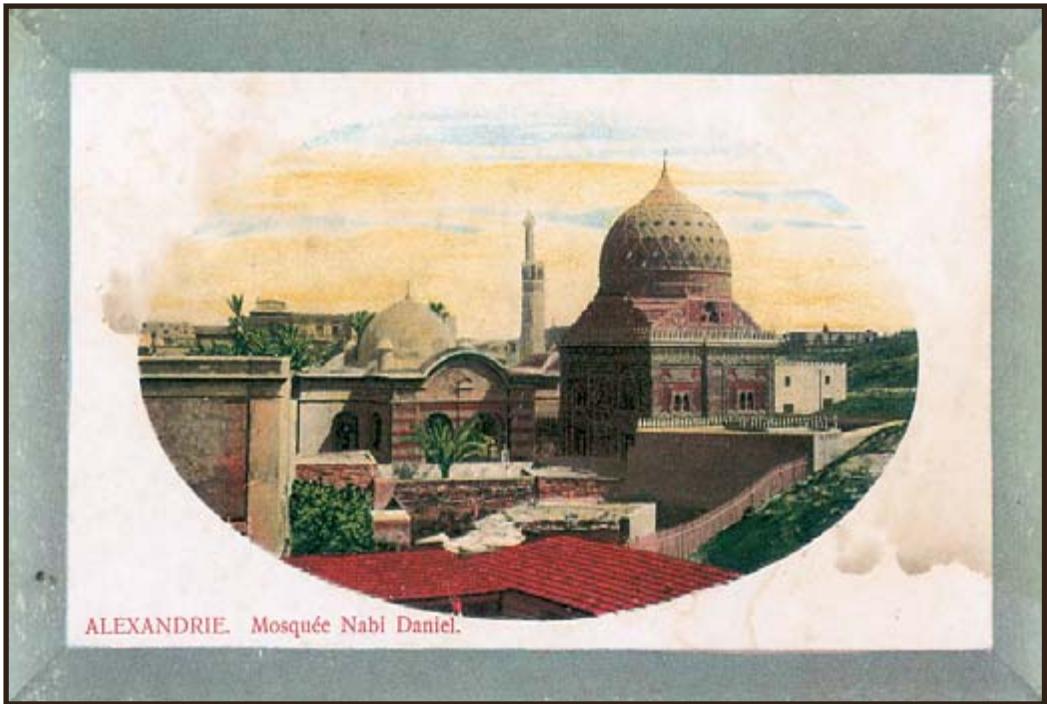
τελούσαν τα νεκρόδειπνα. Στο δεύτερο όροφο οι τοίχοι της εισόδου είναι γεμάτοι ανάγλυφα φίδια και κεφαλές Μέδουσας. Νιώθεις να σε διαπερνά ο φόβος του θανάτου και εσπιάζεις το βλέμμα σου στα ανάγλυφα του νεκρικού θαλάμου. Διακρίνεις τότε όχι πολύ εύκολα, γιατί το φως είναι λιγοστό, τη μορφή του θεού Άνουβι με κεφάλι σπύλου και σπόλη Ρωμαίου στρατιώτη, μακρύ δόρυ και αυπίδα και πλάι του τον κροκόδειλο Σομπέκ, επίσης με στρατιωτική ενδυμασία. Η ατμόσφαιρα είναι πνιγμή και η υγρή ζέστη ανυπόφορη. Γρήγορα ανεβαίνω προς την έξοδο, έκδηλα εντυπωσιασμένη από την πολιτεία των νεκρών.

Κατευθύνομαι προς την περιοχή του **Κομ ελ Ντικ**. Κάποτε, υπήρχε εδώ ένας λόφος, επί του οποίου ο Μ. Ναπολέων είχε χτίσει ένα φρούριο. "Στις αρχές της δεκαετίας του '60, όπως διαβάζω στο βιβλίο του Χάρη Τζάλα, "Επτά μέρες στην Αλεξάνδρεια", μα πολωνέζικη αρχαιολογική αποστολή ανέλαβε να ερευνήσει την περιοχή όπου για τουλάχιστον εκατό χρόνια φημιλογούνταν ότι κάπου κοντά στο τζαμί του **Νάμπι Ντανιάλ** στους πρόποδες του λόφου, βρισκόταν ο τάφος του Μέγα Αλεξάνδρου. Ανέσκαψαν όλο το λόφο μέχρι που πρόδηματι τον ισοπέδωσαν. Χάθηκε το Κομ ελ Ντικ. Διαπιστώθηκε ότι είχε δημιουργηθεί από φερτά χώματα και από διάφορα απορρίμματα που σωρεύτηκαν με τους αιώνες. Βρήκαν στα ανώτερα στρώματα αραβικούς μεσαιωνικούς τάφους, πράγμα που εξηγούσε την πρωτότερη

Εντυπωσιακή η κατακόμβη του Μεξ (β' μισό 1ου αι. - α' μισό 2ου αι. μ.Χ.) ήταν ένα τετραώρφο οικοδόμημα, οι τρεις όροφοι του οποίου ήταν υπόγειοι και ο τέταρτος επίγειος.

Η ανάγλυφη σαρκοφάγος στο κεντρικό ταφικό δωμάτιο της κατακόμβης του Μεξ προκαλεί, αναμφίβολα, ιερό δέος.

Τζαμί Νάμπι Νταλιάλ. Για πολλούς στα υπόγειά του υπάρχει ο τάφος του Μ. Αλεξάνδρου. "Το σημερινό κτήριο δεν είναι πολύ παλιό, έγινε στις αρχές του 19ου αι. στη θέση ενός παλιότερου τζαμιού του 15ου ή του 16ου, που με τη σειρά του στεκόταν στα θεμέλια ενός από τα πρώτα μουσουλμανικά τεμένη που κτίσθηκαν μετά την κατάκτηση της Αλεξάνδρειας από τον Αμρ το 641. Το πρώτο αυτό τζαμί το ονόμαζαν τζαμί του Ντζουλ Καρνέιν, δηλαδή του άρχοντα με τα δύο κέρατα. Εδώ η ιστορία αφήνει θέση στο θρύλο, καθώς λέγεται ότι ο κερασφόρος άρχοντας - αυτός ο Ντζουλ Καρνέιν που αναφέρεται στο εδάφιο 18 ("σούρα") του Κορανίου - δεν είναι άλλος από τον Μεγαλέξανδρο, πολλοί όμως ιστορικοί διαφωνούν με αυτήν την ερμηνεία" γράφει ο Χάρης Τζάλας στο βιβλίο του "Επτά Ημέρες στην Αλεξάνδρεια".

ονομασία του λόφου ως *Kom el Nteumás* - ο λόφος των πτωμάτων - πουθενά όμως ο τάφος του Μεγαλέξανδρου. Άρχισαν τότε να σκάβουν κάτω από το επίπεδο της σημερινής πόλης. Τίποτε. Συνέχισαν πιο βαθιά, ακόμα πιο βαθιά, μέχρι που βρήκαν ολόκληρη συνοικία με κατοικίες, λουτρά, ένα ωραίο θεατράκι που όμως μπορεί και να ήταν υπαίθριο βουλευτήριο. Όλα κτίσματα των υστερορρωμαϊκών χρόνων, 4ος ή 5ος μ.Χ. αιώνας. Καμία σχέση με την Αλεξάνδρεια των Πτολεμαίων, καμία σχέση με το Σώμα, το Μαυσωλείο του Μεγαλέξανδρου που η Μεγάλη Πόλη συνεχίζει να κρατά το μνησικό του". Μια πολύ σημαντική ανακάλυψη που έγινε τα τελευταία χρόνια μέσα στον ήδη γνωστό αρχαιολογικό χώρο του Κομ ελ Ντίκ συνιστά η "βίλα με τα πουλιά". Το πανέμορφο αυτό υπίτι

καταστρόφηκε από πυρκαγιά που ξέσπασε μεταξύ του 272 και 297 μ.Χ. Ευτυχώς δεν καταστρόφηκαν τα εξοχα μωσαϊκά που απεικονίζουν πουλιά κυρίως, αλλά και γεωμετρικά σχήματα ή μιμούνται κάποιο ψαθωτό χαλί που οι ιθαγενείς φαίνεται ότι το' χαν συνίθεια να κατασκευάζουν.

Αναμφίβολα, τα πιο υπουρδαία ιδρύματα της Πτολεμαϊκής Αλεξάνδρειας που και μόνο η θέασή τους οιστρηλατούσε τη σκέψη, τα "τεμένη της σοφίας" της πολυτίμητης πόλης, ήταν το **Μουσείο** και η **Βιβλιοθήκη**. Τι γνωρίζουμε γι' αυτά; Όχι πολλά. Κυρίως δεν γνωρίζουμε την ακριβή τους θέση. Ήταν βεβαίως "μέρος των Βασιλείων", όπως μας αναφέρει ο γεωγράφος Στράβων (17, 794), επομένως θα πρέπει να βρίσκονταν στη συνοικία "Βρούχιον".

Η Biblioteca Alexandrina, το κόσμημα της Αλεξανδρείας, μοιάζει από μακριά με αναδυόμενο κτήριο από τη θάλασσα της Μεσογείου. Το "θριαμβικό αυτό κατόρθωμα της τέχνης" φέρει την υπογραφή της αρχιτεκτονικής ομάδας "Νορβηγική Αρχιτεκτονική Εξάσκηση".

Τα "Βασιλεια", τα πτολεμαϊκά ανάκτορα δηλαδή, ό,τι πιο όμορφο και μεγαλοπρεπές είχε γίνει ποτέ, για να στεγάσει την εξουσία, τον πλούτο, τη φιλοδοξία και το έξοχα καλλιεργημένο πνεύμα των Πτολεμαίων ήταν κτισμένα κοντά στη ρίζα της Λοχιάδος Άκρας, αποτελούνταν δε από πολλά οικοδομήματα που περιεβάλλοντο από κήπους και άλση.

Το Μουσείο το "έχον περίπατον και εξέδραν και οίκον μέγαν", όπως μας πληροφορεί ο Στράβων, αποτελούσε τμήμα των ανακτόρων, διέθετε πολλά διαμερίσματα, τον απαραίτητο περίπατο κι ένα μεγάλο κτίσμα όπου συνέτρωγαν τα μέλη του. Σ' αυτό όχι μόνο καλλιεργούσαν τις τέχνες, τις επιστήμες και τα γράμματα, ό,τι δηλαδή πιο εκλεκτό γεννά ο νους και η ψυχή και η καρδιά των ανθρώπων σε στιγμές έμπνευσης και ψυχικής ανάτασης, αλλά και διέμεναν οι "ψυφηλοί" εκφραστές τους.

Ήταν αυτονόητο για τους φιλόστορες και φιλό-

μουσιους Πτολεμαίους πως οι υπηρέτες των επιστημών, των γραμμάτων και των τεχνών θα έπρεπε να εργάζονται απρόσκοπτοι από τα καθημερινά προβλήματα διαμονής και σύντησης, για να παράγουν έργο αθάνατο. Επιπλέον, θα έπρεπε να έχουν άμεση πρόσβαση σε εργαστήρια, σε χώρους συνεστίασης και σε βιβλιοθήκες. Διέθετε λοιπόν το Μουσείο Αστεροσκοπείο με τα αναγκαία όργανα (εκεί χανόταν με τις ώρες ο αστρονόμος Αρίσταρχος, ο Ἰππαρχος, ο Σωτιγένης, αλλά και ο Ευκλείδης, ο Αρχιψήδης και ο Πτολεμαίος, ο θεμελιωτής της θεωρίας του πτολεμαϊκού ηλιακού συστήματος), Βοτανικό κήπο και Ζωολογικό κήπο κι έναν μεγάλο περίπατο. Κάτω από τα δένδρα και δίπλα στα σιντοιβάνια συναντιόντουσαν οι φωτισμένοι του πνεύματος, για να ανταλλάξουν σκέψεις, να εμπνευσθούν και να χαλαρώσουν.

Οι Βιβλιοθηκάριοι που υπήρχαν και άριστοι

Φιλόλογοι, ο Ζηνόδοτος ο Ἐφεσιος, ο Καλλίμαχος ο Κυρηναίος, ο Ερατούσθενης ο Κυρηναίος, ο Απολλώνιος ο Ρόδιος, ο Αριστοφάνης ο Βυζάντιος, ο Αρίσταρχος ο Σαμοθράξ, εκεί ξεκουράζονταν από τα βαρύτατα καθήκοντά τους κι εκεί αντάλλασσαν απόψεις, πριν αισκήσουν την οξύτατη κριτική τους. Και οι ιατροί, ο Ηρόφιλος, ο Ερασίστρατος, εκεί ανακοίνωναν άτυπα τα αποτελέσματα των πρωτοποριακών ερευνών τους. Και οι φιλόσοφοι, ο Πλωτίνος, ο Ιάμβλιχος, ο Πορφύριος, ο Πρόκλος εκεί φιλοσοφούσαν. Και οι ποιητές εκεί δέχονταν τη θεϊκή επίσκεψη της μούσας και οι ζωγράφοι εκεί εμπνέονταν τα "ποιητικά" τους έργα.

Το απαύγασμα του Μουσείου όμως ήταν η Βιβλιοθήκη. Η περίφημη **Βιβλιοθήκη της Αλεξανδρείας** ξεπέρασε σε λάμψη το Μουσείο, έφθασε δε να ταυτίζεται με την ίδια την πόλη. Βιβλιοθήκη και Αλεξανδρεία πάνε μαζί. Πήγαιναν παλιά όσο η Βιβλιοθήκη υπήρχε. Πήγαιναν και στη συνέχεια μετά την καταστροφή της Βιβλιοθήκης. Επιδίωξη όλων αυτών που δημιούργησαν τη νέα Βιβλιοθήκη, τη "Bibliotheca Alexandrina" είναι να πάνε και πάλι μαζί. Φαντάζομαι ότι αυτό έχει ήδη αρχίσει να λειτουργεί.

Η "Bibliotheca Alexandrina" αποτελεί το σύγχρονο "θριαμβικό κατόρθωμα της τέχνης" που αναβιώνει τον "επικό λυρισμό" των Πτολεμαίων. Τίνος απ' όλους; Εδώ οι γνώμες διίστανται. Οι υπάρχουσες πηγές απηχούν την ύπαρξη δύο διαφορετικών εκδοχών. Σύμφωνα με την πρώτη, η θεμελίωση των δύο ιδρυμάτων (Μουσείου και Βιβλιοθήκης) ανάγεται στην εποχή του Πτολεμαίου Α' του Σωτήρος ενώ κατά τη δεύτερη το έργο έγινε επί Πτολεμαίου Β' του Φιλάδελφου. Εκείνο πάντως που έχει μεγαλύτερη σημασία είναι πως, θα πρέπει οπωσδήποτε να αναφερθούμε στον ιθύνοντα νου που ήταν ο Δημήτριος Φαληρέας. Αυτός ο εκλεκτός ρήτορας και περιπατητικός φιλόσοφος, ο τύραννος των Αθηνών επί μία δεκαετία περίπου, που εξορίστηκε το 307 π.Χ. και κατέληξε στην Αίγυπτο, "εμφύτευσε" στο νου του Πτολεμαίου Σωτήρος "την ίδρυση ενός κέντρου επιστημονικών ερευνών που θα ονομαζόταν Μουσείον και στο οποίο θα ενσωματωνόταν και μια Βιβλιοθήκη, αναγκαία στη διεξαγωγή τέτοιων ερευνών που θα περιείχε κείμενα απ' όλη την οικουμένη". Ο Πτολεμαίος

ενθουσιάστηκε με την πολύ πρωθιμένη ιδέα κι έδωσε εντολή όχι μόνο να ιδρυθούν τα "τεμένη της σοφίας", αλλά και να εφοδιασθούν με τα κατάλληλα οργανα και συγγράμματα.

Τον πρώτο πυρήνα της Βιβλιοθήκης τον αποτέλεσαν οι συλλογές των παπύρων που υπήρχαν μέσα στους αιγυπτιακούς ναούς. Ο θάνατος του Πτολεμαίου Α' βρίσκει τη Βιβλιοθήκη με 200.000 τόμους. Ο διάδοχός του, Πτολεμαίος Β', ορκισμένος εχθρός του Δημητρίου Φαληρέα, γιατί δεν τον υπέδειξε ως ικανό να διαδεχθεί τον πατέρα του διπλασίασε τον αριθμό των τόμων της Βιβλιοθήκης ενώ ο Πτολεμαίος Γ' ξόδεψε για τον πλούτισμό της υπέροχα πουσά. Η παραδόση μάλιστα αναφέρει ότι διανείσθηκε από τους Αθηναίους τα επίσημα χειρόγραφα των μεγάλων τραγικών βάζοντας υποθήκη το τεράστιο ποσό των 15 ταλάντων. Όπως ήταν αναμενόμενο, ο φιλαυτος Αλεξανδρινός βασιλιάς αρνήθηκε να επιστρέψει τα χειρόγραφα, καθώς αυτά και μόνον τα έξοχα μνημεία λόγου έφθαναν, για να του εξασφαλίσουν τη μεγύστη και καλλίστη υπεροφημία που επιθυμούσε και φυσικά έχασε το ενέχυρο. Ο ίδιος πάλι, λέγεται, ότι είχε δώσει εντολή να καταίσχονται τα χειρόγραφα κάθε πλοίου που κατέπλεε στην Αλεξανδρεία και να δίνονται στους ιδιοκτήτες τους αντίγραφα. Δεν εκπλήσσει λοιπόν το γεγονός ότι τον 2ο αι. π.Χ. η Βιβλιοθήκη διέθετε περίπου 700.000 τόμους.

Αχλύς τυλίγει το τέλος του Μουσείου και της Βιβλιοθήκης, ίως επειδή τα "θαύματα" είναι αινιγματικά ή ίως επειδή οι θρύλοι δεν έχουν κάποιο συγκεκριμένο τέλος. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η καταστροφή τους επήλθε το 48 π.Χ. κι ήταν αποτέλεσμα της πυρκαγιάς που μεταδόθηκε, όταν ο στόλος του Ιουλίου Καίσαρα πυρπολήθηκε μέσα στο αλεξανδρινό λιμάνι από τον στρατηγό του Πτολεμαίου ΙΒ', Αχιλλά. Το κενό των βιβλίων που κάηκαν φρόντισε να το καλύψει ο Μάρκος Αντώνιος. Ο εραστής της γοητευτικής Κλεοπάτρας προσπάθησε να ικανοποιήσει τη μεγάλη επιθυμία της ιωχυρής τελευταίας ελληνίδας βασιλισσάς της Αιγύπτου κι έφερε βιβλία από την Πέργαμο, πασίγνωστη επίσης για τις Βιβλιοθήκες της.

Κάποιοι άλλοι υποστηρίζουν ότι η Βιβλιοθήκη και το Μουσείο καταστράφηκαν μαζί με μεγάλο μέρος της πόλης επί Καρακάλλα (211-217 μ.Χ.) ή επί Αυρηλιανού (272 μ. Χ.). Μια άλλη εκδοχή θέλει τους χριστιανούς να δίνουν τέλος

στους δύο φάρους της γνώσης, κατόπιν προτοπής του Πατριάρχη Θεόφιλου και διαταγής του βυζαντινού Αυτοκράτορα Θεοδοσίου, το 391 μ.Χ. Ότι απέμεινε, το αποτελείωσαν τα στίφη του Άραβα Άμρ Ίμπν ελ Ας, όταν το 641 μπήκαν στην Αλεξάνδρεια.

Το 1986 ο Πρόεδρος της Αιγύπτου, Χόσνι Μουμπάρακ, έβαλε το θεμέλιο λίθο της Bibliotheca Alexandrina, της νέας Αλεξανδρινής Βιβλιοθήκης. Από μακριά, αυτό το κύριο μνημείο της Αλεξάνδρειας, μοιάζει με "αναδυόμενο κτήριο" από τη θάλασσα της Μεσογείου ή καλύτερα μοιάζει με τον ανατέλλοντα ήλιο. Αποτελεί, χωρίς αμφιβολία, πρόκληση ένα υπερμοντέρνο οικοδόμημα σε μια τόσο συντηρητική χώρα, αλλά όπως είπε και η σύζυγος του Προέδρου, κ. Σουζάν Μουμπάρακ, η Βιβλιοθήκη δεν ανήκει στην Αίγυπτο, ανήκει στον κόσμο όλο.

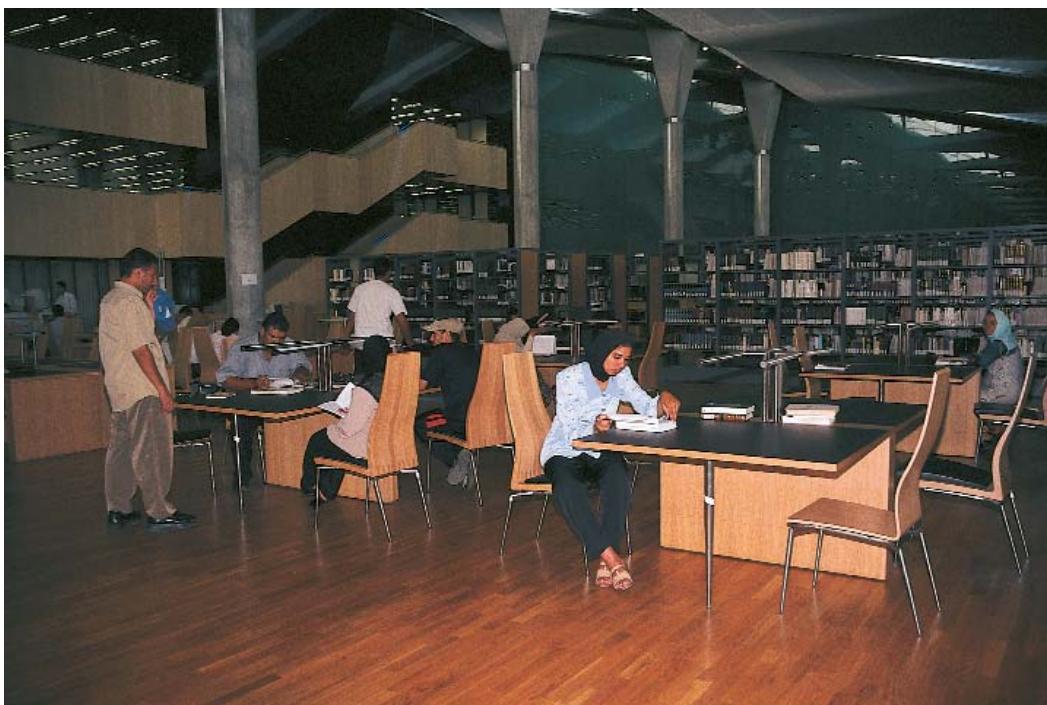
Στα 45.000 τ.μ. που είναι η έκταση αυτού του σύγχρονου ναού της γνώσης γίνονται απο-

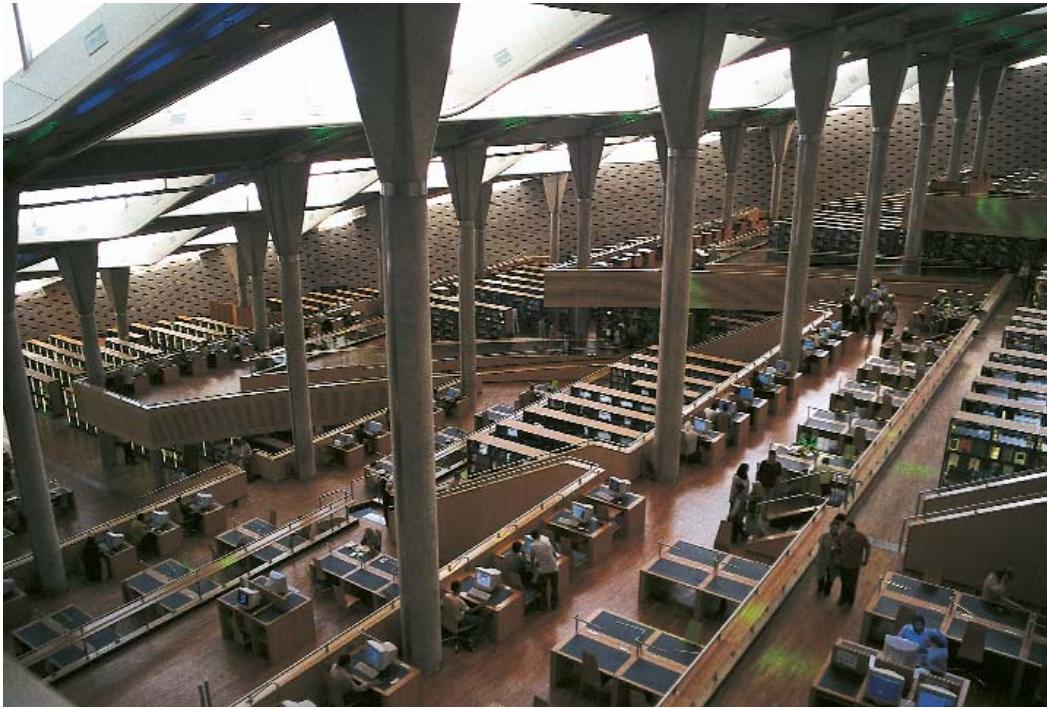
δέκτες και δωρητές αυτού του θείου δώρου εκαπομπήρια άνθρωποι απ' όλο τον πλανήτη. Αφιέρωσα σχεδόν ολόκληρη τη μέρα μου σ' αυτό το αριστούργημα της αρχιτεκτονικής που φέρει την υπογραφή της αρχιτεκτονικής ομάδας "Νορβηγική Αρχιτεκτονική Εξάσκηση" και διαθέτει έντεκα ορόφους, οι περισσότεροι των οποίων βρίσκονται κάτω από τη στάθμη της θάλασσας. Άλλα και το βράδυ στο ανοικτό θέατρο, στον ιδιαίτερα φροντισμένο αυτό χώρο και φωτισμένο ονειρικά απόλαυσα ανατολίτικη τζάζ από τον Salah Ragab, το έργο του οποίου ήταν ενταγμένο στο πρόγραμμα του 2ου Διεθνούς Καλοκαιρινού Φεστιβάλ Τέχνης. Ο εξαιρετικά καλλιεργημένος αρχιτέκτων, συλλέκτης και πανεπιστημιακός δάσκαλος **Mohamed Awad**, ο φιλέλλην Μήμης που με εξέπληξε με το πάθος του για την Ελλάδα και με συγκίνηση, όταν περήφανα μου δήλωσε ότι πρόσφατα απέκτησε την ελληνική ιθαγένεια, ο κοινοπολίτης αυτός που χάρισε ένα μεγάλο

**Είμεθα ένα κράμα εδώ. Σύροι, Γραικοί,
Αρμένιοι, Μήδοι.**

(Κ. Καβάφη, Εν πόλει της Οσροηνής)

**Νέοι και νέες όλο δίψα για γνώση.
Ξεδιψούν στην πηγή της Bibliotheca
Alexandrina.**

Στα 45.000 τ.μ. που είναι η έκταση αυτού του σύγχρονου ναού γνώσης γίνονται αποδέκτες και δωρητές αυτού του θείου δώρου εκατομμύρια άνθρωποι από όλο τον πλανήτη είτε ερχόμενοι εδώ, για να μελετήσουν στο υπερμοντέρνο αναγνωστήριο είτε μέσω του διαδικτύου.

μέρος της σπάνιας συλλογής του με εικόνες της Αλεξανδρείας στη Βιβλιοθήκη, στην έκθεση που φέρει το όνομά του, είχε αναθέσει την ξενάγησή μου στον κ. **Πάτρικ Παρασκευά**, υπεύθυνο δημοσίων σχέσεων της Βιβλιοθήκης κι έτσι κατάφερα να δω κάθε γωνιά αυτού του εντυπωσιακού, εξωτερικά και εσωτερικά, κτηρίου.

Η παρουσία του Πάτρικ ήταν καταλυτική. Στην παρουσία του και μόνο όλες οι πόρτες άνοιγαν μεμιάς. Έτοι μπόρεσα να δω από κοντά όχι μόνο την κύρια Βιβλιοθήκη, αλλά και τη Βιβλιοθήκη των Νέων, την Παιδική Βιβλιοθήκη, το Πλανητάριο, το Μουσείο Χειρογράφων και σπάνιων τόμων, τη Σύλλογη Awad, την έκθεση προσωπικών αντικειμένων του Αιγυπτίου παραγωγού και σκηνοθέτη επικών ταινιών, Shadi Abdel Salam, το Μουσείο Γραφής, το Αλεξανδρινό Μουσείο που έγινε με χρήματα ελληνικά κι έχει ως εκθέματα τα ευρήματα που ήρθαν στο φως κατά τις εργασίες θεμελίωσης του θαυμάτου οικοδομήματος, τα εργαστήρια συντήρησης και αποκατάστασης των βιβλίων,

τους χώρους εκθέσεων, ακόμα και το εκπληκτικό Συνεδριακό Κέντρο με τις εντυπωσιακές αίθουσες και την πολύ προηγμένη τεχνολογία. Θεωρώ τον εαυτό μου καλότυχο που γνώρισα τον Mohamed Awad και μέσω αυτού τον Πάτρικ, ο οποίος με υπέστη υπομονετικά όσες ώρες χρειάσθηκαν, για να γνωρίσω και να φωτογραφίσω τον πιο σύγχρονο ναό της γνώσης. Αργά το απόγευμα όλα είχαν μπερδευτεί μέσα στο μιαλό μου. Οι εικόνες της παλιάς Αλεξανδρείας, όπως την είδαν οι καλλιτέχνες και οι περιηγητές, εικόνες της Αλεξανδρείας του τέλους του 19ου αι. και των αρχών του 20ου αι., η "Κοσμογραφία", το ακριβές αντίγραφο δηλαδή των αρχαιότερων τριών χειρογράφων του βιβλίου του διακεκριμένου Αλεξανδρινού επιστήμονα, Κλαύδιου Πτολεμαίου, τα προσωπικά αντικείμενα του Καβάφη και του Ντάρελ, τα ρωσικά βιβλία-μνιατούρες, τα δύο ακριβή αντίγραφα της χειρογραφης Συλλογής που τιτλοφορείται "Codex Dioscurides", το ακριβές αντίγραφο του "Codex Vaticanus", τη χειρόγραφη Βίβλο δηλαδή που διατηρείται στην

Παπική Βιβλιοθήκη του Βατικανού, τα σπάνια χειρόγραφα, οι εικόνες της σύγχρονης Αλεξάνδρειας και οι γυναίκες με τις μαντίλες εμπρός στους ήλεκτρονικούς υπολογιστές, το άγαλμα του Φαληρέα στην είσοδο, το δύορφο κεφάλι του Αλεξανδρου στην έξοδο. Τώρα που γράφω, αρχίζει το καθένα να παίρνει τη θέση του, όπως η *Bibliotheca Alexandrina* έχει πάρει θέση κι έχει καταξιωθεί στις συνειδήσεις των πνευματικών ανθρώπων όλου του κόσμου που περίμεναν εδώ και χρόνια τη δημιουργία της.

Προτελευταία ημέρα του ταξιδιού μου. Η Γενική Πρόξενος της Ελλάδας στην Αλεξάνδρεια, η κα. **Αθανασιάδην**, η οποία μου είχε υποδειξει τόπους και ανθρώπους που θα έπρεπε οπωσδήποτε να συναντήσω και να μιλήσω, καθώς θα συμπλήρωναν το μωσαϊκό της σαγηνευτικής πόλης, με παρότρυνε να γνωρίσω τον κ. **Περικλή Τσαπάροη**, τον άνθρωπο που ενσαρκώνει όλες τις αξίες που ενυπάρχουν στη λέξη "ΑΝΘΡΩΠΟΣ". Ο κ. Τσαπάροης, ιδιοκτήτης του ρεστοράν που φέρει το δροσερό όνομα "**Ζεφύρουν**", ανήκει σύγουρα

να σημειωθεί πως πολλοί Έλληνες που πολέμησαν τότε στο πλευρό του Μ. Ναπολέοντα διακρίθηκαν στη συνέχεια κατά την Ελληνική Επανάσταση. Ο Κωνσταντίνος Λαχανάς μάλιστα που είχε διακριθεί ιδιαίτερως στη μάχη του Αμπουκίδιού ύψωσε τη σημαία της επανάστασης είκοσι τρία αργότερα στη Σάμο.

Το Αμπουκίδιο δεν ονομαζόταν πάντα έτοι. Η αρχαία ονομασία της περιοχής ήταν Κάνωβος, την οφείλει δε στον πλοίαρχο του Μενελάου, ο οποίος πέθανε εκεί από δάγκωμα φιδιού. Ο Μενελάος και η Ελένη επιστρέφοντας από την Τροία φιλοξενήθηκαν από τον Φαραώ Θώνι, στην ομώνυμη κωμόπολη. Η Κάνωβος ήταν ονομαστή για το ιερό του Σεράπιδος που ήταν ανάλογο με το Ασκληπιείο της Επιδαύρου και βεβαίως για τα κέντρα διασκεδάσεως που ήταν πάρα πολλά και πάντης φύσεως.

Τη σημερινή της ονομασία η περιοχή την οφείλει στον Όσιο Κύρο. Σύμφωνα με την παράδοση ο Κύρος ήταν Αλεξανδρινός γιατρός που έζησε στην περίοδο της ρωμαϊκής κατοχής, όταν οι Χριστιανοί αντιμετώπιζαν φοβερούς διωγμούς. Ο Κύρος σαν γνήσιος χριστια-

Το Αμπουκίδιο ήταν κάποτε μια μικρή, γραφική πόλη στο ομώνυμο ακρωτήριο που απέχει λίγα χιλιόμετρα από τη Μοντάζα. Η σημερινή πόλη των 180.000 κατοίκων είναι αδιάφορη και πνιγηρή. Ευτυχώς που διαθέτει θάλασσα που ανανεώνει τις αισθήσεις ...

σ' αυτούς, για τους οποίους ο Κ. Π. Καβάφης έγραψε τις "Θερμοπύλες".

"Τιμή σ' εκείνους όπου στην ζωή των ώρισαν και φυλάγουν Θερμοπύλες"

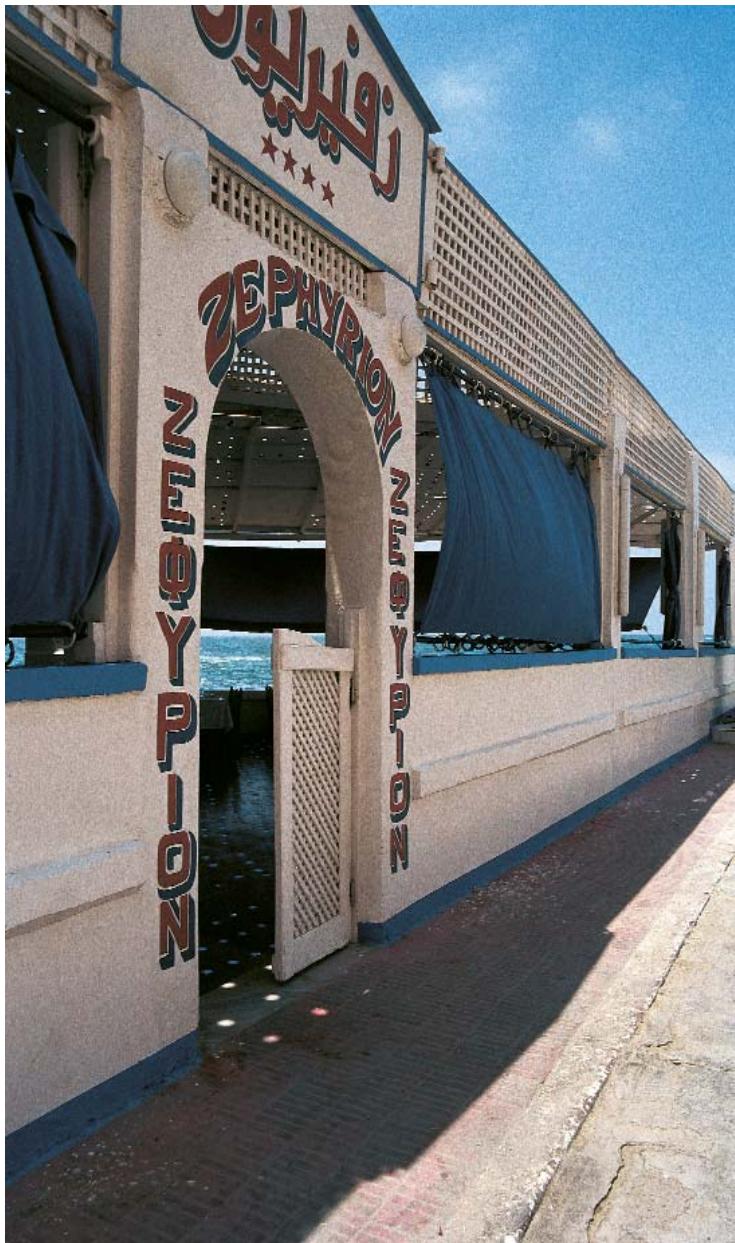
γράφει ο ποιητής της πόλης στους πρώτους στίχους που ταιριάζουν απόλυτα σ' αυτόν τον γιατρό των ουμάτων και των ψυχών που φυλάγει μαζί με τη σύζυγό του τις "Θερμοπύλες" του ελληνισμού στο Αμπουκίδιο, 22 χλμ. μακριά από την Αλεξάνδρεια.

Το Αμπουκίδιο ήταν κάποτε μια μικρή, γραφική πόλη στο ομώνυμο ακρωτήριο που απέχει λίγα χιλιόμετρα από τη Μοντάζα. Στα νερά του διεξήχθη η ναυμαχία μεταξύ μιας μοίρας του Γαλλικού στόλου και μιας μοίρας του Αγγλικού, το 1799, το αποτέλεσμα της οποίας το μόνο που άλλαξε στην Αίγυπτο ήταν οι "προστάτες". Άλλαγχη φρουράς λοιπόν και τη γαλλική κατοχή διαδέχθηκε η αγγλική. Αξίζει

νός θεράπευε δωρεάν τους φτωχούς και κήρυττε τη νέα θρησκεία. Διώχθηκε όμως από τις αρχές του τόπου και αναγκάσθηκε να αποσυρθεί στην έρημο. Όταν έμαθε ότι μια χριστιανή, η Αθανασία και οι τρεις κόρες της είχαν φυλακισθεί για την πίστη τους έσπευσε στην Κανώπη μαζί με το συναυλητή του Ιωάννη, για να ενθαρρύνουν τις τέσσερις γυναίκες και να τονώσουν την πίστη τους, ώστε να αντέξουν τα φρικτά μαρτύρια. Συνελήφθησαν όμως και αυτοί και όλοι μαζί αποκεφαλίσθηκαν στις 31 Ιανουαρίου του 312. Προς τιμήν λοιπόν του Οσίου Κύρου η αρχαία Κανώπη μετονομάσθηκε σε Αμπουκίδιο.

Η σημερινή πόλη είναι αδιάφορη κι πνιγηρή. Ευτυχώς που υπάρχει η θάλασσα, η οποία ανανεώνει τις αισθήσεις και διασκεδάζει το πλάκωμα που νιώθει ο επισκέπτης από τις πανύψηλες πολυ-κατοικίες, την πολυκοσμία και την ηχοδύπανση.

Το ρεστοράν του κ. Τσαπάροη το βρήκα πολύ

**Τιμή σ' εκείνους όπου στην ζωή των
ώρισαν και φυλάγουν Θερμοπύλες.
Ποτέ από το χρέος μη κινούντες ...**

(Κ. Καβάφη, Θερμοπύλες)

**Το "Ζεφύριον", το καζίνο-ρεστοράν του
Περικλή Τσαπάρη.**

εύκολα. Είναι άλλωστε πασίγνωστο, ειδικά στους υψηλούς κύκλους ακόμα και της αιγυπτιακής κυβέρνησης. "Είναι ρεστοράν τεσσάρων αστέρων και Α' Κατηγορίας, έχει δε τιμηθεί με βραβεία από τον Υφυπουργό Τουρισμού, διότι έχει συμβάλλει στην άνοδο του Αιγυπτιακού Τουρισμού" θα μου πει με περηφάνια ο Ηπειρώτης Περικλής Τσαπάρης, ο οποίος, όταν αποφάσισε το 1962 να εγκατασταθεί στην Αίγυπτο και να αναλάβει το ρεστοράν που είχε ανοίξει τριάντα τρία χρόνια πριν ο πατέρας του, έκανε μεγάλη υπέρβαση. Ξεπέρασε τις προσωπικές του φιλοδοξίες και τα όνειρα να τελειώσει την Ιατρική που λάτρευε, ξεπέρασε την αδυναμία του στα Πάνω Σουδενά Ηπειρου, ξεπέρασε τη στρωμένη ζωή του και τόλμησε ως γνήσιος Ηπειρώτης, πεισματάρης δηλαδή, να μεταναστεύσει στην Αλεξανδρεία σε μια εποχή που οι περισσότεροι Έλληνες έφευγαν. Αρχικά πήγε να βοηθήσει τον άρχοντο πατέρα του κι όταν αυτός πέθανε, ο Περικλής Τσαπάρης

έμεινε στην Αίγυπτο, ζωντάνεψε την επιχειρηση του πατέρα του κι έμεινε εκεί όπου δεν υπάρχει πια κανένας Έλληνας.

"Όταν πρωτοήρθα στην Αίγυπτο το Αμπούκιρ, επειδή ήταν θέρετρο, είχε γύρω στις 14.000 κατοίκους. Ανάμεσά τους ήταν και πάρα πολλοί Έλληνες. Σήμερα, ο πληθυσμός του φθάνει τις 180.000 κόσμο κι από Έλληνες είμαστε μόνον εγώ και η γυναίκα μου" θα μου πει μετά

το τέλος του λουκουόλλειου γεύματος που μου πρόσφερε, το οποίο σημειωτέον ακολουθεί συγκεκριμένο τυπικό. Κατ' αρχάς έρχονται οι σαλάτες, δροσερή αγγουροντομάτα και λαχταριστή σαλάτα ταχίνι, μαζί με ωραιότατο ρύζι πιλάφι και αφράτες, τηγανητές πατάτες και σουπιές. Ακολούθως, έρχονται η γευστικότατη καβουρόψιχα, σερβιλισμένη στο όστρακο του καβουριού, φέτες γλώσσας, άψογα τηγανισμένες και οι τεράστιες, εκπληκτικές, μειογειακές γαρίδες. Το τέλος κλείνει η μεγαλειώδης σφυρίδα που σε κάνει να παραμιλάς από γευστική ηδονή. Μετά από λίγη ώρα έρχεται το γλυκό, τα περίφημα σιροπιαστά της Αιγύπτου και ο ευωδιαυτός καφές.

Λάτρεψα αυτόν τον άνθρωπο όχι μόνον για την ευωχία που μου προσέφερε μόνο και μόνο επειδή ήμουν Ελληνίδα, αλλά και γιατί τίρησε ευλαβικά και με ακρίβεια το τυπικό της ομιλικής φιλοξενίας.

**"... γενναίοι οσάκις είναι πλούσιοι, κι όταν είναι πτωχοί, πάλ' εις μικρόν γενναίοι,
πάλι συντρέχοντες δύο μπροστούνε"**

(Κ. Π. Καβάφη "Θερμοπύλες")

"Όταν ήρθα εδώ, μου είπε, δεν γνώριζα ούτε λέξη από τη γλώσσα και σαν καινούργιος δεν ήμουν τόσο αρεστός ούτε στους Έλληνες ούτε στους Αιγυπτίους. Τον πρώτο καιρό κουράστηκα πάρα πολύ, γιατί άρχισα να δουλεύω και σαν γιατρός, χωρίς να το καταλάβω. Κάποιοι έμαθαν ότι είχα σπουδάσει γιατρός κι έρχονται, για τους θεραπεύω, κάτι που έκανα αφιλοκερδώς βέβαια σαν τους Αγίους Αναργύρους. Έτσι έχασα το όνομά μου. Όλοι με φωνάζουν από τότε, γιατρό. Πάμε στον "ντοκτόρ, στο καξίνο Ζεφύριον", λένε.

Ας σημειωθεί ότι η αναφορά στους Αγίους Αναργύρους, δεν έγινε τυχαία. Ο κ.Τσαπάρης έκτισε ένα εκκλησάκι προς τιμήν τους και τους το αφιέρωσε, στην πραγματικότητα αφιερώθηκε ο ίδιος στη φροντίδα αυτού του ιερού χώρου που μοιάζει με βαθυγάλανη άστη.

**"Και περισσότερη τιμή τους πρέπει
όταν προβλέπονται (και πολλοί προβλέπονται)
πως ο Εφιάλτης θα φανεί στο τέλος
κ' οι Μήδοι επί τέλους θα διαβούνε"**

(Κ. Π. Καβάφη "Θερμοπύλες")

Στο προκεχωρημένο φυλάκιο του Αμπουκίο ο

Ο κ. Περικλής Τσαπάρης, ο Έλλην "Λεωνίδας" του Αμπουκίρ, στο εκκλησάκι που έκτισε προς τιμήν των Αγ. Αναργύρων.

Περικλής Τσαπάρης πειθόμενος "τοις κείνων ρήμαισι" αποτελεί για όσους τον γνωρίζουν τον καλύτερο πρέσβη των υψηλών ελληνικών ιδανικών, την καλύτερη διαφήμιση του τόπου καταγωγής του, όπως έκαναν με το έργο τους κάποιες δεκαετίες νωρίτερα πολλοί Αλεξανδρινοί ευεργέτες.

Τελευταία μέρα στην Αλεξανδρεία. Τελευταία απόδλαυση η βόλτα στους περίφημους κήπους Αντωνιάδη που σε γυρίζουν στο χθες, το όχι και τόσο μακρινό, αλλά το τόσο ματαρό για την ελληνική παροικία. Η θαυμασία έπαινη του ευπατρίδη Αντώνη Αντωνιάδη, ο οποίος είχε αποκτήσει τον τίτλο του Sir, βρίσκεται μέσα στους ομώνυμους κήπους και ανακανίζεται από τον Mohamed Awad, για να γίνει η έδρα ενός ερευνητικού κέντρου που έχει το όνομα "**The Alexandria Mediterranean Research Center**" και έχει ως ωκοπό τη διατηρηση, αλλά και τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς της οικουμενικής πόλης που υπήρξε κάποτε το διαμάντι της Μεσογείου.

Εκεί στους θαυμαστούς κήπους, μέσα στις μεθυστικές μυρωδιές των δένδρων και των φυτών αποχαιρέτημα την Αλεξανδρεία. Αποχαιρέτησα την πόλη που μου χάρισε ανεπανάληπτες συγκινήσεις, που χόρτωσε τις αισθήσεις μου, που με έκανε υπερήφανη που έχω ελληνική καταγωγή, την πόλη με τα "ηδονικά μυρωδικά κάθε λογής" και "τες καλές πραγμάτειες", την πόλη που έκανε τους Έλληνες, Αλεξανδρινούς, τη μαγική πόλη, την πλανεύτρα, την αλητιμόνητη, τη δική μου Αλεξανδρεία.

Ευχαριστίες:

Την πόλη που μου έδωσε το "ωραίο ταξίδι", την επιτυχία του οποίου τη χρωστώ σε πολλούς ανθρώπους. Σε όλους αυτούς αφιερώνω τη συγγραφή αυτού του άρθρου:

Στον Πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξανδρείας, **Χαφάλαμπο Κατσιμπρή** και στη **σύζυγό του**, στη Γενική Πρόξενο της Ελλάδας στην Αλεξανδρεία, **Κωνσταντίνα Αθανασίδου**, στον Επίσκοπο Νειλουπόλεως Γεωργιο, στον **Αρχιμανδρίτη Δανίδ Τσαπάρα**, στον Πρόεδρο του Ελληνικού Ναυτικού Ομίλου Αλεξανδρείας, **Εδμόνδο Κασιμάτη**

και στη **σύζυγό του**, στον αρχιτέκτονα, παθηγητή **Mohamed Awad**, στον Πρόεδρο του Ελληνικού Ινστιτούτου Μελετών Αρχαίας και Μεσαιωνικής Αλεξανδρείας, **Χάροη Τζάλα**, στο Διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού στην Αλεξανδρεία, **Βασίλη Φιλιππάτο**, στον Πρόεδρο του Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου (Ε.Λ.Ι.Α.), **Μάνο Χαριτάτο**, στον Πρόεδρο του Ελληνικού Μικρασιατικού Συλλόγου Αλεξανδρείας **Η Μικρά Ασία, Μιχάλη Σολομωνίδη**, στον **Περικλή Τσαπάρη** και τη **σύζυγό του**, στο **Γιώργο Ανθόπουλο**, Διευθυντή του ταξιδιωτικού γραφείου "Pyramis", στον **Αλέκο** και την **Αντιγόνη Κατσιμπρή**, στο **Γ. Βλάχο**, στον **Τζώννυ Μύρο**, στον **Κλωντ Σουάρι**, στον **Πάτρικ Παρασκευά**, στην **Ελευθερία Αρβανιτάκη**, στη **Μαριάνθη Φωτιάδου**, στη **Μαρία Παπαϊονόμου**, στην **Εναγγελία Παστρούδη**. Ιδιαίτερως, αφιερώνω αυτό το άρθρο στο σύζυγό μου, **Γιώργο Αργυρόπουλο**, που με συνόδευσε και μοιράσθηκε μαζί μου τις χαρές αυτού του υπέροχου ταξιδιού.

Τους ευχαριστώ όλους μέσα από την καρδιά μου.

Βιβλιογραφία

- Γ. Λ. Αρβανιτάκη, "Στοιχειώδης Γεωγραφία της Αιγύπτου", εκδ. Γράμματα, Αλεξανδρεία.
- Μουσταφά ελ Αμπαντί, "Η Αρχαία Βιβλιοθήκη της Αλεξανδρείας. Η ζωή και η μούρα της", εκδ. Σμύλη.
- Χάροης Τζάλας, "Alexandrea a Aegyptum, 11 Αλεξανδρινά διηγήματα", Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου".
- Χάροης Τζάλας, "Επτά ημέρες στην Αλεξανδρεία", εκδ. του Εικοστού Πρώτου.
- Κ. Π. Καβάφης. Άπαντα τα δημοσιευμένα ποιήματα. Σχόλια Ρένου, Ήρκου και Στάντη Αποστολίδη, εκδ. Τα Νέα Ελληνικά.
- Δήμηος Αθηναίων. Πολιτιστικός Οργανισμός "Οι Έλληνες της Αιγύπτου. Η άλλη πλευρά της Μεσογείου" σε συνεργασία με το Ε.Λ.Ι.Α.
- M. Haag, "Alexandria", The American University in Cairo Press.
- Jean - Yves Empereur, "A short guide to the Graeco-Roman Museum Alexandria", Alexandria

Οι περίφημοι κήποι Αντωνιάδη, του Αλεξανδρινού Sir, συνιστούν μνημείο για την πόλη, γι' αυτό ίσως ο αρχιτέκτων Mohamed Awad επέλεξε τη θαυμάσια έπαυλη του ευεργέτη, η οποία βρίσκεται μέσα στους κήπους ως έδρα του κέντρου "The Alexandria Mediteranean Research Center" που έχει σκοπό τη διατήρηση και τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Αλεξάνδρεια.

